

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Природничо-економічний факультет
Кафедра економіки підприємства

На правах рукопису

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему: «Організація обліку, аналіз та контроль поточних зобов'язань
підприємства»

Виконав:

Брушневський Сергій Сергійович

здобувач заочної форми здобуття вищої освіти
спеціальності 071 Облік і оподаткування

Науковий керівник: кандидат економічних
наук **Чаплінський Вадим Ростиславович**

Роботу допущено до захисту перед ЕК рішенням кафедри,
протокол № ___ від «___» _____ 2023 р.

м. Кам'янець-Подільський, 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА.....	7
1.1. Сутність поточних зобов'язань підприємства як об'єкта обліку, контролю та аналізу	7
1.2. Організація обліку поточних зобов'язань підприємства.....	18
1.3. Аналіз та контроль поточних зобов'язань підприємства.....	27
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТОВ «СВД-3».....	36
2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності підприємства.....	36
2.2. Організація обліку поточних зобов'язань в ТОВ «СВД-3».....	42
2.3. Аналітика та контроль поточних зобов'язань з використанням фінансової звітності ТОВ «СВД-3».....	56
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТОВ «СВД-3»..	65
3.1. Удосконалення організації обліку поточних зобов'язань.....	65
3.2. Удосконалення аналізу та контролю поточних зобов'язань у взаємозв'язку з оптимізацією облікового процесу.....	75
ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87
ДОДАТКИ.....	95

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В ході провадження господарської діяльності підприємств, налагодження ефективних та взаємовигідних економічних взаємовідносин з іншими суб'єктами ринку, виникають поточні зобов'язання. Поточні зобов'язання виступаючи джерелом формування та фінансування активів, виконують важливу роль у господарській діяльності підприємств. Здійснюючи суттєвий вплив на фінансову стійкість і платоспроможність суб'єктів господарювання, зобов'язання, з огляду на їх динамічний характер, потребують ефективного управління грошовими потоками, контролю за фактичним станом розрахунків. Це уможлиблюється на основі достовірної, якісної та оперативної інформації про поточні зобов'язання, яка формується в системі бухгалтерського обліку. На сьогодні наявність багатьох невирішених питань в частині облікового відображення поточних зобов'язань зумовлює актуальність проведення подальших досліджень.

Аналіз останніх досліджень. Проблемам організації та методики бухгалтерського обліку зобов'язань присвячено багато праць учених. Вагомий внесок у їхнє вирішення зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як А. М. Герасимович [12], С. Ф. Голов [13], І. П. Житна [15], З. В. Задорожний [28], Л. М. Кіндрацька [24], М. Д. Корінько [26], Я. Д. Крупка [28], І. Д. Лазаришина [31], Б. М. Литвин [33], Є. В. Мних [39], В. П. Пантелєєв [64], В. М. Пархоменко [50], М. С. Пушкар [56], В. С. Рудницький [58], М. Т. Теловата [64] та інші. Проте окремі проблеми організації обліку, аналізу та контролю поточних зобов'язань підприємств потребують додаткових досліджень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження входить до плану науково-дослідної роботи кафедри економіки підприємства Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка на період 2020-2023 рр. за темою: «Розвиток суб'єктів економічної діяльності в умовах мікро- та макроекономічних трансформацій ХХІ ст.»

(державний реєстраційний номер 0119U002955).

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень, а також розробка практичних рекомендацій з удосконалення організації обліку, аналізу та контролю поточних зобов'язань в системі управління підприємством. Для досягнення поставленої мети в роботі визначені для вирішення наступні завдання:

- визначити сутність поточних зобов'язань підприємства як об'єкта обліку, контролю та аналізу;
- дослідити організацію обліку поточних зобов'язань підприємства;
- дослідити методику аналізу та контролю поточних зобов'язань підприємства;
- дати організаційно-економічну характеристику діяльності підприємства;
- дослідити організацію обліку поточних зобов'язань в ТОВ «СВД-3»;
- проаналізувати поточні зобов'язання ТОВ «СВД-3» з використанням фінансової звітності;
- удосконалити організацію та методику обліку поточних зобов'язань;
- удосконалити аналіз та контроль поточних зобов'язань у взаємозв'язку з оптимізацією облікового процесу.

Об'єктом дослідження є система обліку, аналізу та контролю поточних зобов'язань на ТОВ «СВД-3».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних аспектів бухгалтерського обліку та аудиту поточних зобов'язань у системі управління підприємством.

Методи дослідження. Для визначення і уточнення економічної сутності поточних зобов'язань було використано історичний метод, методи теоретичного узагальнення, групування і порівняння. Для виявлення актуальних проблем з організації та методики бухгалтерського обліку, аналізу та контролю поточних зобов'язань було використано такі методи як спостереження, порівняння, групування.

Інформаційною базою дослідження є праці провідних сучасних вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем бухгалтерського обліку, економічного аналізу і аудиту, законодавчі та нормативні документи з питань організації та ведення бухгалтерського обліку поточних зобов'язань, офіційні матеріали органів законодавчої та виконавчої влади; статистичні дані (звіти й офіційні дані органів державної, регіональної, відомчої статистики, фінансова та статистична звітність суб'єктів господарювання України); довідкові та інформаційні видання професійних організацій, Інтернет-ресурси.

Практичне значення одержаних результатів. Отриманий теоретичний доробок може служити підґрунтям для подальших теоретичних та прикладних досліджень з проблем бухгалтерського обліку поточних зобов'язань. Результати дослідження можуть також бути використані викладачами, підприємцями та співробітниками організацій, що здійснюють контроль за станом поточних зобов'язань підприємства.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробці організаційно-методичних рекомендацій з удосконалення бухгалтерського обліку поточних зобов'язань підприємства. Найбільш вагомими результатами, які характеризують наукову новизну є: уточнено трактування поняття «поточні зобов'язання», під яким слід розуміти суму заборгованості підприємства на певну дату від інших підприємств, організацій, установ, фізичних чи юридичних осіб, яка виникла внаслідок господарської діяльності, яка погашатися у ході операційного циклу (12 місяців з дати балансу). Таке визначення систематизує підходи до трактування поняття, що досліджується; уточнює заборгованість, яка виникла в наслідок фінансово-господарської діяльності; уточнює строк погашення заборгованості; удосконалено організацію бухгалтерського обліку поточних зобов'язань на основі запропонованих елементів облікової політики в частині поточної заборгованості в розрізі основних її складових, що дозволило врахувати всі важливі аспекти організації облікового відображення поточних зобов'язань.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Основні результати проведеного дослідження доповідались на ІХ Міжнародній науково-практичній конференції «Облік, аналіз, аудит, оподаткування та фінансовий моніторинг в умовах повоєнного відновлення України», яка відбулася 8 грудня 2023 року в Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана.

Публікації. Окремі положення та результати дослідження висвітлено у праці: Брушневський С. С. Організація обліку поточних зобов'язань підприємства. *Облік, аналіз, аудит, оподаткування та фінансовий моніторинг в умовах повоєнного відновлення України: матеріали ІХ міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 08 грудня 2023 р.). Київ, 2023. С. 116-119.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота викладена на 94 сторінках друкованого тексту, ілюструється 4 рисунками і 26 таблицями та складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел із 74 найменувань, 5 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність поточних зобов'язань підприємства як об'єкта обліку, контролю та аналізу

Дефіцит грошових коштів, неплатоспроможність підприємств зумовлюють необхідність здійснення контролю за станом і рухом зобов'язань. Для цього потрібні детальні облікові дані за кожним їхнім видом у розрізі сум, термінів погашення тощо. Тому правильна організація та побудова обліку й аналізу зобов'язань у структурі внутрішньогосподарського контролю суттєво впливають на успішність діяльності підприємств.

Критичний аналіз економічної наукової думки в галузях бухгалтерського обліку та права дає підставу констатувати, що сьогодні немає єдиного підходу до визначення поняття «поточні зобов'язання». У зв'язку з тим, що вчені застосовують різні категорії, поняття та терміни, а саме: зобов'язання, заборгованість, розрахунки; короткострокові та поточні зобов'язання тощо. Зобов'язання можуть виникнути за укладеними договорами (договірні зобов'язання: односторонні – одна сторона бере на себе обов'язок перед іншою стороною вчинити певні дії або утриматися від них, а інша сторона наділяється лише правом вимоги без виникнення зустрічного обов'язку щодо першої; двосторонні – правами та обов'язками наділені обидві сторони договору) або нормативними документами.

У бухгалтерському обліку зобов'язання виникають не в момент укладення договору, а після здійснення однією із сторін передбачених у договорі дій (або бездіяльності), унаслідок яких виникає дебіторська заборгованість однієї сторони перед іншою – зобов'язання погасити цю заборгованість, яка називається кредиторською [59, с. 54].

У сучасних умовах господарювання кредити і позики є одним із головних джерел формування обігових засобів підприємств. Проте слід взяти до уваги, що позикові ресурси, зокрема банківські кредити, – недешеві. З огляду на це підприємству насамперед потрібно об'єктивно оцінити потребу в них. Кредитування можна уникнути різними шляхами: домовитись із постачальником про відтермінування платежу за роботи і послуги, здійснити продаж власних обігових чи необігових активів, які не використовуються, тощо [11, с. 104].

Для чіткого і правильного визначення змісту поняття «зобов'язання» представимо трактування цього терміну відповідно до діючих на сьогоднішній день регулятивних актів (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Правове трактування поняття «зобов'язання»

Джерело	Визначення
Господарський кодекс України	Зобов'язання, що виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених Кодексом, у силу якого один суб'єкт (зобов'язана сторона, у тому числі боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо) або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (уповноважена сторона, у тому числі кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку.
Цивільний кодекс України	Зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.
НП(С)БО 1 «загальні вимоги до фінансової звітності»	Це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють економічні вигоди.
НП(С)БО 11 «Зобов'язання»	Поточні зобов'язання – це зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу.
МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи»	Зобов'язання – це існуюче зобов'язання суб'єкта господарювання, яке виникає в результаті минулих подій і погашення якої за очікуванням призведе до вибуття ресурсів суб'єкта господарювання, корті втілюють у собі економічні вигоди.

Джерело: сформовано автором на основі [14], [16], [21],[40]

У вітчизняній практиці домінує трактування поняття «зобов'язання» з юридичної точки зору. Як юридична категорія господарське зобов'язання – це господарські відносини, що регулюються правом. В силу існування цих відносин одна сторона уповноважена вимагати від іншої здійснення господарських операцій: передачі майна, виконання робіт, надання послуг, а інша сторона зобов'язана виконувати вимоги щодо предмету зобов'язання і має при цьому право вимагати відповідну винагороду – сплату коштів, зустрічні послуги [6, с. 124]. Таким чином, сутність зобов'язання складають права та обов'язки сторін. З економічної точки зору зобов'язання розглядається як кредиторська заборгованість, що значно звужує це поняття. Проте, саме в такій інтерпретації воно використовується бухгалтерами-практиками. В обліку зобов'язання – це джерело формування фінансових ресурсів для фінансування операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. У майбутньому заборгованість за зобов'язаннями має бути погашена шляхом передачі певних активів або послуг.

Таким чином, зобов'язання – це вимоги кредиторів стосовно активів підприємства. Наявність зобов'язань (боргів) зменшує економічні вимоги підприємства і його капітал. У цивільному та господарському праві зобов'язання виникає з договору, незалежно від того, чи відбулися вже певні дії щодо його виконання. В обліку в момент підписання договору зобов'язання не відображається. Тобто, в обліку відображаються тільки ті зобов'язання, які виникають з виконання договорів, але зовсім не з самих договорів [36, с. 131].

Одним з видів зобов'язань підприємства є поточні зобов'язання, тобто зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу. Вони включають короткострокові кредити банків, поточну кредиторську заборгованість, поточні забезпечення та інші поточні зобов'язання [21].

Основні наукові підходи до визначення поточних зобов'язань відображені у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Наукові підходи до визначення поточних зобов'язань

№	Автор	Визначення
1.	Орлов В. І. [49, с. 372]	Поточні зобов'язання – це зобов'язання, що оплачуються за рахунок активів чи коштів, отриманих у результаті господарської діяльності; зобов'язання, що включають борги та заборгованість, погашення яких очікується протягом року, а також ті, які задовольняються за рахунок використання поточних активів або створення інших короткострокових зобов'язань.
2.	Баффет М., Кларк Д. [2, с. 48]	Поточні зобов'язання – це борги та інші зобов'язання, що компанія повинна погасити в межах одного фінансового року, тобто це кошти, які компанія винна постачальникам за товари та послуги, надані в кредит.
3.	Абалмасова Н. С., Терещенко В. С. [1]	Поточні зобов'язання – це короткострокові фінансові зобов'язання, які мають бути погашені протягом поточного операційного циклу підприємства чи протягом року з дати складання бухгалтерського балансу (із цих двох термінів обирають довший); зобов'язання, які оплачуються на вимогу кредиторів або, як очікується, що вони будуть ліквідовані протягом дванадцяти місяців.
4.	Волинець О. О. [9]	Поточні зобов'язання – це позикові кошти підприємства, термін залучення яких не повинен перевищувати дванадцяти місяців з дати балансу або тривалості звичайного операційного циклу.
5.	Расенко В. М. [57]	Поточні зобов'язання – це зобов'язання, що задовольняються за допомоги використання поточних активів або створення інших короткострокових зобов'язань; зобов'язання, погашення яких визначається моментом виникнення заборгованості за наслідками здійснених господарських операцій.
6.	Шапошнікова О., Філіна Н. [70]	Поточні зобов'язання – це зобов'язання, строк погашення яких був початково встановлений протягом поточного року; заборгованість підприємств юридичним та фізичним особам, яка повинна погашатися в ході операційного циклу або дванадцяти місяців з дати балансу.
7.	Травінська С. І. [67]	Поточні зобов'язання – це зобов'язання, що підлягають погашенню на вимогу кредиторів, а також та частина зобов'язань, яка буде погашена протягом операційного циклу або одного року, починаючи з дати балансу.

Джерело: сформовано автором

Отже існування значної кількості підходів до визначення сутності поточних зобов'язань свідчить про їх важливість для будь-якого підприємства. Детальна класифікація зобов'язань дасть можливість глибше зрозуміти їхню сутність, допоможе бухгалтерам в організації обліку зобов'язань та забезпечить правильність і достовірність їх обліку. Також це дозволяє керівникам отримувати оперативну та різнобічну інформацію стосовно зобов'язань з метою оптимізації управління ними. Крім того, велике значення класифікація має для аудитора, бо значно спрощує процедуру проведення перевірки [10, с. 73].

Головною проблемою класифікації зобов'язань є широке значення самого терміну. Більшість дослідників прагне охопити однією загальною класифікацією всі можливі різновиди зобов'язань, але створення єдиної багатоступінчатої класифікації призведе до плутанини у визначенні їхньої природи. Тому доцільнішим є створення єдиної класифікації по кожній окремій сфері, що дозволило б, наприклад, розмежувати поняття юридичних та облікових зобов'язань. Так, Гевлич Л. Л. та Катранжи Л. І. пропонують класифікацію зобов'язань за різними критеріями (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Класифікація зобов'язань за різними критеріями

1. Відповідно до підстав, з яких виникають господарські зобов'язання			
Договірні	Зобов'язання, які виникають із договорів	Бездоговірні	Зобов'язання що виникають внаслідок заподіяння шкоди, безпідставного придбання або збереження майна
2. За можливістю оцінки			
Реальні	Зобов'язання, які виникають на основі договору, контракту, одержаного рахунка (довгострокові і поточні)	Потенційні (умовні)	Зобов'язання, за якими сума і час майбутніх платежів не визначені (забезпечення і непередбачені зобов'язання)
3. За складністю			
Прості	Зобов'язання, що погашаються одним платежем	Складні	Включають первинне зобов'язання та набір вторинних зобов'язань
4. Залежно від визначеності предмета			
Однооб'єктні	Предметом є цілком визначені дії	Альтернативні	Є право вибору однієї із кількох дій, передбачених договором чи законом
5. За видами кредиторів			
Внутрішні	В більшості це заборгованість по заробітній платі	Зовнішні	Зобов'язання перед банками, контрагентами, податками та ін.
6. За співвідношенням прав і обов'язків суб'єктів			
Односторонні	Одна сторона має тільки права, а друга – тільки обов'язки	Взаємні	Кожен учасник має як права, так і обов'язки
7. За визначеністю в часі			
Обмежені в часі	Строк виконання визначений	Безстрокові	Строк виконання не визначений

Джерело: [10, с. 73]

Розглянемо класифікацію зобов'язань на рівні законодавства та

бухгалтерського обліку (табл. 1.4). У ст. 173 Господарського кодексу України господарським визнається зобов'язання, що виникає між суб'єктом господарювання та іншим учасником відносин у сфері господарювання з підстав, передбачених Кодексом, у силу якого один суб'єкт (боржник) зобов'язаний вчинити певну дію господарського чи управлінсько-господарського характеру на користь іншого суб'єкта (виконати роботу, передати майно, сплатити гроші, надати інформацію тощо) або утриматися від певних дій, а інший суб'єкт (кредитор) має право вимагати від зобов'язаної сторони виконання її обов'язку.

Таблиця 1.4

Класифікація поточних зобов'язань

Критерії класифікації	Вид зобов'язання
1) співвідношення прав і обов'язків суб'єктів	- односторонні - взаємні
2) час виникнення	- теперішні - майбутні
3) спосіб погашення	- монетарні - немонетарні
4) вартість	- відсоткові - безвідсоткові
5) вид діяльності	- операційні - фінансові - ті, що виникли внаслідок іншого виду діяльності
6) можливість оцінки	- фактичні - оціночні
7) складність погашення	- прості - складні

Джерело: [23, с. 403]

Така класифікація зобов'язань дасть змогу глибше зрозуміти їхню суть, а також допоможе бухгалтерам і керівникам отримувати різнобічну інформацію про заборгованість з метою ефективного ведення фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

Аналізуючи результати досліджень Бутинця Ф. Ф. [6] та Кузьмінського Ю. А. [29], встановлено, що вони класифікують види заборгованості за терміном та фактом їх погашення, що базується на вітчизняних стандартах бухгалтерського обліку України. Проте цей підхід не

передбачає чіткого визначення класифікаційних ознак заборгованості.

За терміном погашення заборгованість підприємства доцільно розділити на три групи: до трьох місяців; від трьох до шести місяців; від шести до дванадцяти місяців. Щодо класифікаційної ознаки виконання умов погашення, то за нею заборгованість варто поділяти на такі три групи: заборгованість, термін погашення якої не настав; відстрочена заборгованість; прострочена заборгованість. На рис. 1.1 представлено узагальнену класифікацію видів зобов'язань підприємства за різними напрямками.

Рис. 1.1. Класифікація зобов'язань підприємства

Джерело: [35, с. 203]

Провівши аналіз і узагальнивши вищенаведені варіанти класифікації поточних зобов'язань, систематизуємо різні її види з використанням наступних класифікаційних ознак (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Узагальнена класифікація поточних зобов'язань

Ознаки	Поточні зобов'язання
Характер виникнення	- Зобов'язання, що виникли в результаті операційної діяльності; - Зобов'язання, що виникли в результаті іншої діяльності (фінансова, інвестиційна, інша діяльність).
Економічний зміст	- Товарна заборгованість: за продукцію і товари; за послуги; за роботи. - Нетоварна заборгованість: з оплати праці; за податками і зборами; за фінансовими операціями тощо.
Контрагенти	- Банки й інші кредитно-фінансові установи; - Постачальники і підрядчики за товари, роботи, послуги - Інші контрагенти: працівники; бюджет; позабюджетні фонди; учасники, власники; внутрішні розрахунки; інші.
Валюта зобов'язань	- Національна; - Іноземна.
Забезпеченість	- Незабезпечені; - Забезпечені: вексель; застава; договір страхування; гарантія.
Дотримання строків погашення	- Поточні зобов'язання, за якими термін оплати не настав; - Відстрочені поточні зобов'язання; - Прострочені поточні зобов'язання; - Поточні зобов'язання, за якими закінчився строк позовної давності.
Ймовірність погашення	- Сумнівні поточні зобов'язання; - Безнадійні поточні зобов'язання.
Відображення в балансі	- Реальні (балансові); - Консенсуальні (позабалансові).

Джерело: сформовано автором

Таким чином, запропонована класифікація враховує вісім основних ознак, за якими можна згрупувати поточні зобов'язання.

Але, враховуючи те, що, згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», фінансова звітність забезпечує інформаційні потреби користувачів щодо оцінки здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання, тому доцільно таку інформацію надавати розшифрованою показників балансу за розділом пасиву «Поточні зобов'язання» і відображати як окремий розділ у Примітках до річної фінансової звітності. Крім того, залежно від інформаційного інтересу користувачів інформації про поточні зобов'язання за вищенаведеними ознаками класифікації, інформація може подаватись і в розгорнутому вигляді окремо у пояснювальній записці до річного звіту.

Класифікація поточних зобов'язань мало чим відрізняється у вітчизняному обліку від класифікації зарубіжних країн. Різниця більше спостерігається у назві видів поточної заборгованості та конкретизації окремих видів зобов'язань. Для порівняння класифікація поточних зобов'язань в різних країнах згрупована у таблиці 1.6.

Таблиця 1.6

Класифікація поточних зобов'язань у різних країнах

Країна	Класифікація поточних зобов'язань
1	2
Великобританія	письмово оформлені забезпечені позики, кредити банків та овердрафти; аванси отримані; торгові кредити; переказні векселі до оплати; заборгованість перед іншими компаніями, в яких є частки участі; інші кредитори, в тому числі заборгованість по податках та соціальному страхуванню; доходи майбутніх періодів; інвентаризація
США	кредиторська заборгованість; короткострокові векселі; дивіденди до виплати; нараховані зобов'язання, віднесені до витрат періоду; аванси та депозити, що повертаються; попередньо оплачені незароблені доходи; податкові платежі; умовні платежі;

Продовж. табл. 1.6

1	2
	частина довгострокової заборгованості, що підлягає погашенню в поточному періоді; кредиторська заборгованість до запитання
Німеччина	займи (в тому числі конвертуємі); зобов'язання перед кредитними інститутами; аванси одержані; зобов'язання перед постачальниками та підрядниками; вексельні зобов'язання; зобов'язання перед дочірніми організаціями; зобов'язання перед залежними організаціями; інші зобов'язання, в тому числі за податками та в рамках соціального забезпечення
Україна	короткострокові кредити банків; поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями; короткострокові векселі видані; кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги ; поточна заборгованість: за розрахунками з одержаних авансів; по розрахунках з бюджетом; по розрахунках за позабюджетними платежами; по розрахунках зі страхування; по розрахунках з оплати праці; по розрахунках з учасниками; по внутрішнім розрахунках; інші поточні зобов'язання

Джерело: [65, с. 31]

Як видно з таблиці 1.6 з наведених класифікацій спільним серед класифікації поточних зобов'язань є зобов'язання за кредитами, перед постачальниками та підрядниками, за векселями, за авансами одержаними, за податками та платежами по соціальному страхуванню та перед учасниками. Це зумовлено наступними причинами:

– використання кредитів є засобом збільшення оборотних коштів підприємства, а, відповідно, його розвитку, а їх наявність та своєчасність сплати характеризує кредитоспроможність підприємства. Крім того, ці залучені засоби є платними, тобто обов'язковим є сплата відсотків за користуванням кредитом;

– кредиторська заборгованість перед постачальниками є теж засобом кредитування, але в більшості випадків безвідсоткового. Тобто можливість придбання товарів, сировини тощо для здійснення нормальної господарської

діяльності з умовою подальшої оплати за матеріальні цінності без плати за відстрочку платежу. Цей вид заборгованості складає найбільшу частку від загальної суми поточних зобов'язань підприємства;

- вексельні розрахунки використовуються на підприємстві як застава під кредит, так і при розрахунках з постачальниками, тобто їх наявність відображає відстрочку платежу;

- аванси одержані є однією з форм розрахунків з покупцями на умовах передоплати, тобто їх наявність підтверджує довіру покупців до даного господарюючого суб'єкта в плані обов'язкового виконання своїх зобов'язань щодо отриманого авансу;

- окреме відображення зобов'язань за податками та платежами в балансах усіх вищезазначених країн є показником платіжної дисципліни платників податків та страхувальників;

- зобов'язання перед учасниками є показником привабливості для інвесторів та нових акціонерів.

Тобто вищезазначені види поточних зобов'язань є найбільш доцільними та необхідними для відображення у фінансовій звітності. Інші види поточних зобов'язань, що не є спільними серед проаналізованих країн, або взагалі не існують у даній країні або ж входять до складу іншої заборгованості. Такий вид зобов'язань, як «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями» присутній тільки в балансах США та України. Зобов'язання за позабюджетними платежами відображаються в більшості країнах у складі інших поточних зобов'язань або в складі податкових платежів.

1.2. Організація обліку поточних зобов'язань підприємства

Кожен господарюючий суб'єкт повинен створити систему обліку поточних зобов'язань таким чином, щоб вона максимально швидко фіксувала облікову інформацію про наявність та рух поточних зобов'язань на підприємстві. Адже дані про зобов'язання є підставою для прийняття

управлінських рішень та проведення подальшого контролю та аналізу стану підприємства. Тому кожен суб'єкт господарювання повинен постійно здійснювати діяльність щодо вдосконалення обліку поточних зобов'язань.

Досить спірним питанням в обліку поточних зобов'язань є наявність у їх складі доходів майбутніх періодів. Відомо, що доходи майбутніх періодів є доходами, отриманими у поточному звітному періоді, але які належать до майбутніх звітних періодів. Тут виникає суперечність, оскільки вони не відповідають ні одній з ознак зобов'язань, але належать до них. Однією з умов визнання доходів майбутніх періодів є те, що за отриманими коштами передбачається виконання зобов'язань тільки в наступних звітних періодах. Це означає, що доходами майбутніх періодів є такі доходи, по яких ще не понесено повною мірою відповідних витрат. Це, в свою чергу, спричиняє виникнення у підприємства непогашеної заборгованості. Безперечно, що в складі суми, яка належить до доходів майбутніх періодів є певна частка заборгованості, але є й певна частка отриманого доходу. Тому головна суперечність полягає в тому, що не можна відносити загальну суму доходів майбутніх періодів до зобов'язань, оскільки в її складі існує частина доходу. Зрозумілим є те, що не варто відносити доходи майбутніх періодів й до складу отриманих доходів. До того ж, при надходженні на підприємство коштів, які належать до доходів майбутніх періодів, відразу відбувається нарахування податкових зобов'язань з податку на додану вартість. Тому в наступних періодах до доходів списується тільки чистий дохід. Але це приводить до викривлення інформації про отримані доходи у звітності, оскільки до доходів звітного періоду повинні перераховуватися суми доходів разом з податком на додану вартість. Це знову ж таки підтверджує неможливість віднесення доходів майбутніх періодів до складу доходів. Тому найбільш доречним було б віднести доходи майбутніх періодів до складу власного капіталу.

Досить дискусійним є також питання віднесення забезпечень до зобов'язань. Забезпечення характеризуються невизначеним строком та сумою погашення, тобто вони виступають особливим видом зобов'язань. Останні ж, у

свою чергу, мають фіксовану дату погашення та суму, яку необхідно сплатити.

МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» зазначає, що забезпечення варто відрізнити від інших видів зобов'язань, оскільки існує певна невизначеність щодо сум та часу їх погашення. Що стосується іншої кредиторської заборгованості, то інформація такого типу, зазвичай, офіційно зафіксована в угоді з постачальниками та іншими кредиторами [37]. У цьому ж нормативному акті зазначено, що забезпечення визнаються як зобов'язання, якщо припустити, що їх можна достовірно оцінити. Але, з самого визначення забезпечень зрозуміло, що їх неможливо раціонально оцінити. Звідси випливає, що забезпечення недоречно визнавати зобов'язаннями, оскільки підприємство не володіє достатньою кількістю інформації про них.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про поточні зобов'язання підприємств та розкриття її у фінансовій звітності визначають НП(С)БО 11 «Зобов'язання», НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти», НП(С)БО 26 «Виплати працівникам». Для обліку інформації про зобов'язання, які мають бути погашені в ході операційного циклу підприємства або протягом дванадцяти місяців з дати балансу, в Плані рахунків передбачено клас 6 «Поточні зобов'язання». Відповідно до Плану рахунків та Інструкції про його застосування поточні зобов'язання поділяють на: короткотермінові позики; поточну заборгованість за довготерміновими зобов'язаннями; видані короткотермінові векселі; розрахунки з постачальниками та підрядниками; розрахунки за податками й платежами; розрахунки за страхуванням; розрахунки за виплатами працівникам; розрахунки з учасниками; розрахунки за іншими операціями.

Проаналізуємо поточні зобов'язання на основі такого поділу, враховуючи методику ведення первинного, синтетичного й аналітичного обліку та порядок відображення у звітності кожного їхнього виду. Для обліку короткотермінових кредитів і позик у Плані рахунків передбачено рахунок 60 «Короткотермінові позики», на якому здійснюється облік розрахунків за кредитами банків у

національній та іноземній валютах, термін повернення яких не перевищує року з дати балансу, та за протермінованими позиками. Таким чином, можна зробити висновок, що рахунок 60 «Короткотермінові позики» призначений переважно для обліку банківських кредитів, оскільки за цим рахунком не визначено окремого субрахунку для обліку позик. У разі, якщо підприємство отримало позика від небанківських установ, то бухгалтеру необхідно для обліку цієї позики відкрити додаткові субрахунки: 607 «Інші короткотермінові позики в національній валюті» та 608 «Інші короткотермінові позики в іноземній валюті» [59, с. 53].

Одним із видів поточних зобов'язань є поточна заборгованість за довготерміновими зобов'язаннями, інформація про яку відображається на рахунку 61 з однойменною назвою. До цього рахунку доцільно відкривати субрахунки другого порядку для більш точного розкриття інформації про те, який саме вид довготермінової заборгованості переведено до складу поточної. З метою полегшення облікових записів необхідно, щоб цифра, відведена для позначення субрахунку другого порядку, відповідала другій цифрі рахунку, на якому відображається довготермінове зобов'язання, котре в цей момент переводиться до складу поточних [73, с. 43].

Окремі позиції в обліку зобов'язань виділені зобов'язанням за вексями. У ст. 14 Закону України «Про цінні папери і фондовий ринок» подається таке визначення векся: цінний папір, який посвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця або його наказ третій особі сплатити після настання терміну платежу визначену суму власнику векся (векселедержателю). Отже, вексель – це цінний папір. З іншого боку, відповідно до ст. 4 Закону України «Про обіг векселів в Україні» видавати векселі можна лише для оформлення грошового боргу за фактично поставлені товари, виконані роботи, надані послуги, тобто спочатку відбувається поставка товарів (робіт, послуг), а вже потім – видача векся. У результаті видачі векся, що має бути обумовлено в договорі, припиняються зобов'язання щодо платежу за цим договором і виникають зобов'язання за вексям. Таким чином, вексель є борговою

розрахунком і використовується для розрахунків за товари (роботи, послуги). Слід зазначити, що хоча зобов'язання за векселем і замінює грошові зобов'язання за договором, вексельне зобов'язання має абстрактний характер і не пов'язане з подіями, які були основою для його видачі. Оскільки плата за векселем відбувається лише через певний період, і протягом цього часу сума за векселем перебуває в розпорядженні платника за векселем, то останній виступатиме не лише однією з форм розрахунків, а й окремим видом комерційного кредиту [20].

Вагоме місце в системі розрахункових операцій мають розрахунки з постачальниками і підрядниками. Заборгованість перед ними виникає через розрив у часі моменту переходу права власності на придбані товари, виконані роботи чи надані послуги з моментом їхньої оплати. Облік розрахунків із постачальниками і підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи і надані послуги ведеться на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками». Сам факт укладення господарського договору на цьому рахунку не відображається, хоча він і є джерелом зобов'язань. У момент укладення договору у підприємств уже виникли права і обов'язки, але поки хоча б одне із них не перейде до їхнього виконання, права і обов'язки не будуть відображені в балансі.

Іншим видом поточних зобов'язань є зобов'язання перед бюджетом. До цього виду заборгованості слід ставитись дуже відповідально, оскільки неправильне нарахування сум податків і обов'язкових платежів, невчасне їхнє перерахування до бюджету спричинює не лише сплату пені, а й адміністративну або навіть кримінальну відповідальність [25, с. 121].

З огляду на різні види податків і зборів, а також через появу нових та ліквідацію раніше діючих, зміну ставок і терміну сплати бухгалтеру слід не лише бездоганно здійснювати первинний та аналітичний облік розрахунків за податками і зборами (обов'язковими платежами), але й постійно стежити за змінами щодо оподаткування. Так, на підприємстві доцільно розробити певну форму (таблицю), яка допомагала б відстежувати зміни у нормативних та

законодавчих актах щодо відповідних податків і зборів. Для узагальнення інформації за всіма видами платежів до бюджету, в тому числі податків з працівників підприємства, використовується рахунок 64 «Розрахунки за податками і платежами». Недоцільно лише на одному рахунку об'єднувати облік розрахунків за всіма видами платежів до бюджету, оскільки це є одним з найважливіших рахунків. Хоча така методика відображення обліку розрахунків з бюджетом характерна для багатьох розвинутих країн – Польщі, Франції та ін., в Україні до 2000 р. нинішній рахунок 64 «Розрахунки за податками і платежами» заміняли три рахунки: 65 «Розрахунки по позабюджетних платежах», 67 «Податкові розрахунки» і 68 «Розрахунки з бюджетом». Очевидно, що це забезпечувало більший контроль за правильністю і своєчасністю обліку розрахунків за податками і платежами.

Серед важливих проблем сучасності – незацікавленість підприємств у своєчасному розрахунку зі своїми працівниками, оскільки така заборгованість по суті є безоплатним кредитом. У зарубіжних країнах це питання стоїть менш гостро, оскільки у них практикується потижнева оплата праці. Проте це збільшує обсяг бухгалтерської роботи. Для вирішення цієї проблеми пропонується, щоб за своє авансування працівники отримували не лише компенсацію, пов'язану з рівнем інфляції, але й відсотки за кредитування підприємства у розмірі ставки Національного банку. Такий порядок краще стимулював би своєчасну виплату заробітної плати [34, с. 234]. Для визначення заробітної плати, яка підлягає виплаті кожному працівникові, використовують розрахункові та розрахунково-платіжні відомості, які є регістрами аналітичного обліку. Розрахунки з учасниками обліковуються на однойменному рахунку 67. Аналітичний облік здійснюється за кожним засновником (учасником) та за видами виплат. Обліковим регістром для рахунку 67 «Розрахунки з учасниками» є журнал 3 [25, с. 129].

Останнім рахунком, який передбачено в Плані рахунків для ведення обліку поточних зобов'язань, є 68 «Розрахунки за іншими операціями». На цьому рахунку обліковують ті операції, які не відображаються на рахунках 63-

67. До рахунку 68 «Розрахунки за іншими операціями» в Плані рахунків передбачено такі субрахунки: 681 «Розрахунки за авансами одержаними»; 682 «Внутрішні розрахунки»; 683 «Внутрішньогосподарські розрахунки»; 684 «Розрахунки за нарахованими відсотками»; 685 «Розрахунки з іншими кредиторами». Об'єднання на одному рахунку різних за економічним змістом розрахунків не зовсім обґрунтоване. Як видно з переліку субрахунків, на рахунку 68 «Розрахунки за іншими операціями» обліковують розрахунки як з покупцями і замовниками, так і з дочірніми підприємствами, з виробничими одиницями й господарствами, виділеними на окремий баланс, з навчальними закладами тощо.

Оскільки зобов'язання є як обліковою, так і юридичною категорією, законодавче і нормативно правове регулювання забезпечується значною кількістю нормативних актів. Нормативно-правове регулювання обліку зобов'язань в Україні можна представити п'ятьма рівнями (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Нормативне регулювання обліку поточних зобов'язань

Джерело: сформовано автором

Значна кількість нормативних документів, що регламентують поточні зобов'язання зумовлена тим, що такі зобов'язання утворюються в результаті розрахункових операцій з багатьма суб'єктами: державою, персоналом, постачальниками, підрядниками тощо. Кожен вид розрахункових операцій ґрунтується на своїй нормативно-правовій базі. Також необхідно брати до уваги сферу використання в нормативному законодавстві поняття «кредиторська заборгованість».

Особливої уваги потребує класифікація, оцінка та облік поточних зобов'язань за Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Зобов'язання підприємств перед іншими суб'єктами регулюються досить значною кількістю міжнародних стандартів, які містять складну термінологію. Така термінологія часто є складною для розуміння українським суб'єктам господарювання.

У табл. 1.7 представлено регулювання обліку поточних зобов'язань за їх видами.

Таблиця 1.7

Нормативне регулювання обліку зобов'язань

Вид зобов'язання	НП(С)БО	МСБО
1	2	3
Забезпечення	НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [42]	МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» [38]
Зобов'язання, вартість яких виражена в іноземній валюті	НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [45]	МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» [38]
Зобов'язання, обумовлені кредитами і позиками	НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [42]	МСБО 23 «Витрати на позики» [38]
Зобов'язання щодо винагород працівникам	НП(С)БО 26 «Виплати працівникам» [46]	МСБО 19 «Виплати працівникам» [38]
Зобов'язання за пенсійними програмами	НП(С)БО 26 «Виплати працівникам» [46]	МСБО 26 «Облік та звітність щодо програм пенсійного забезпечення» [38]
Зобов'язання, що передбачають погашення на основі акцій	НП(С)БО 34 «Платіж на основі акцій» [47]	МСФЗ 2 «Платіж на основі акцій» [38]

Продовж. табл. 1.7

1	2	3
Зобов'язання за договорами оренди	НП(С)БО 14 «Оренда» [44]	МСБО 17 «Оренда» [38]
Зобов'язання за договорами страхування	Відсутній	МСФЗ 4 «Страхові контракти» [38]
Фінансові зобов'язання	НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти» [43]	МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка», МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» [38]

Джерело: сформовано автором

Українська нормативна база з організації обліку поточних зобов'язань загалом відповідає МСФЗ та МСБО. Проте, у міжнародних стандартах обліку не чітко сформульовані положення щодо оцінки поточних зобов'язань за їх видами, за якою вони мають оцінюватися з метою відображення у звіті про фінансовий стан. Оскільки МСФЗ є узагальненням світової практики і вони регулюють лише концептуальні засади обліку і мають рекомендаційний характер, то це не є суттєвим їх недоліком. Щодо НП(С)БО, то в них мають детально прописуватися всі аспекти обліку поточних зобов'язань, їх визнання, оцінка, відображення у звітності.

Рахунки, які застосовуються для обліку поточних зобов'язань, регулюються Планом рахунків та Інструкцією про його застосування. Для обліку таких зобов'язань призначено клас 6 однойменної назви, який містить десять субрахунків (табл. 1.8).

Таблиця 1.8

Структура класу 6 «Поточні зобов'язання» Плану рахунків

№ рахунка	Назва рахунка	Призначення
1	2	3
60	«Короткострокові позики»	На цьому рахунку здійснюється облік розрахункових операцій за кредитами банків, якщо термін їх повернення не більший за 12 місяців з дати балансу, а також за позиками, якщо термін їх погашення вже минув

Продовж. табл. 1.8

1	2	3
61	«Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями»	Призначено для обліку розрахунків за поточними зобов'язаннями, які були переміщені зі складу довготермінових, після настання терміну погашення до 12 місяців з дати балансу
62	«Короткострокові векселі видані»	Призначено для обліку розрахунків за заборгованістю з постачальниками, підрядниками та іншим контрагентами, на яку суб'єктом господарювання видані векселі
63	«Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	Призначено для обліку розрахунків з підрядниками та постачальниками за отримані матеріали, сировину, товари тощо, виконані роботи, надані послуги
64	«Розрахунки за податками й платежами»	На цьому рахунку здійснюється облік розрахунки суб'єкта підприємництва за усіма видами платежів до бюджету, в тому числі щодо податків з персоналу, за фінансовими санкціями, які йдуть в дохід бюджету, за дотаціями, субсидіями, іншими асигнуваннями
65	«Розрахунки за страхуванням»	Здійснюється облік розрахунків в частині відрахувань на загальнообов'язкове державне соцстрахування, страхуванням майна, за індивідуальним страхуванням працівників, та іншими розрахунками щодо страхування
66	«Розрахунки за виплатами працівникам»	Здійснюється облік розрахунки за виплатами працівникам підприємства (облікового, та необлікового складу) підприємства, зокрема з оплати праці, а також за іншими поточними виплатами
67	«Розрахунки з учасниками за кошти клієнтів»	Даний рахунок використовується для акумулювання інформації щодо розрахунків з засновниками та учасниками підприємства в частині дивідендів, повернення часток тощо. Крім того, він використовується для обліку коштів клієнтів надавачів фінансових послуг (за винятком банків), а також зобов'язань щодо випущених електронних грошей
68	«Розрахунки за іншими операціями»	На вказаному рахунку здійснюється облік розрахунків, які не знайшли відображення на вищеназаних рахунках (63-67)
69	«Доходи майбутніх періодів»	Даний рахунок застосовується з метою узагальнення інформації про отримані у звітному періоді доходи, але які включатимуться до доходів у майбутніх періодах

Джерело: [51]

На рахунках цього класу здійснюється облік: довготермінових

зобов'язань, які перетворились на поточну заборгованість, оскільки термін їх погашення на дату балансу став не більше 12 місяців, короткотермінових позик; виданих короткотермінових векселів, розрахунків з постачальниками, підрядниками, учасниками, розрахунків за страхуванням, з податків і платежів, оплати праці, тощо, а також доходів майбутніх періодів.

Незважаючи на різносторонні дослідження щодо нормативно-правового регулювання організації обліку поточних зобов'язань, сучасні умови господарювання й взаємовідносини між суб'єктом господарювання та його контрагентами, персоналом, державою тощо будуть спонукати до удосконалення законодавчої та нормативної бази. Сьогодні удосконалюються альтернативні методи взаємовідносин між контрагентами, наприклад, через інтернет-магазини, спеціальні сайти. Дозмін в нормативно-правовій базі обліку поточних зобов'язань призводять і воєнні дії в Україні, що вимагає змін в системі оподаткування, платіжній дисципліні тощо.

1.3. Аналіз та контроль поточних зобов'язань підприємства

З метою підтвердження достовірності розкриття інформації про поточні зобов'язання у фінансовій звітності на підприємстві здійснюється аналіз та контроль за допомогою процедури аудиту. Аудит регламентується Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [17] та «Міжнародними стандартами контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг» [38]. Аналіз та контроль поточних зобов'язань є складовою загального аудиту фінансової звітності, який передбачає перевірку системи обліку та виявлення її недоліків в частині зловживань і помилок щодо поточних зобов'язань суб'єктів господарювання. Викриття зловживань – це не мета аналізу та контролю; цей процес розглядається як причина можливих помилок у звітності. Діючі Міжнародні стандарти аудиту регулюють етапи перевірки, проте не включають стандартів, які стосувалися б окремих об'єктів обліку. Аналіз та контроль поточних зобов'язань передбачає перевірку

достовірності та відповідності нормативно-правовим актам порядку відображення в обліку й відповідно у фінансовій звітності інформації про такі пасиви.

Серед основних завдань аналізу та контролю слід виокремити такі:

1) встановити, чи пасиви, що відображені на рахунках 6 класу «Поточні зобов'язання», представляють собою повний перелік поточних боргів підприємства;

2) з'ясувати, чи всі визнані поточні зобов'язання належать суб'єкту господарювання;

3) встановити, чи операції щодо поточних зобов'язаннях віднесені до відповідного звітного періоду;

4) встановити правильність оцінки поточних зобов'язань та перевірити, чи операції за поточними зобов'язаннями відображені у належній сумі (арифметична перевірка);

5) перевірити, чи поточні зобов'язання правильно оформлені первинними документами;

6) встановити правильність перенесення даних з первинних документів в реєстри обліку та звітність;

7) з'ясувати, чи поточні зобов'язання належним чином класифіковані у Балансі (Звіті про фінансовий стан), а також чи відображена інформація про них (зокрема та, що вимагається НП(С)БО 11 «Зобов'язання» та іншими стандартами обліку) у Примітках до річної фінансової звітності.

Джерелами для аналізу та контролю поточних зобов'язань є:

1. Первинні документи, які відображають господарські операції стосовно виникнення і погашення поточних зобов'язань (договори купівлі-продажу, розрахунково-платіжні відомості, кредитні договори, накладні, виписки банку, прибуткові і видаткові касові ордери та ін.).

2. Регістри обліку, що відображають інформацію щодо рахунків класу 6 «Поточні зобов'язання» (рахунки 60 «Короткострокові позики», 61 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями», 62 «Короткострокові

векселі видані», 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», 64 «Розрахунки за податками й платежами», 65 «Розрахунки за страхуванням», 66 «Розрахунки за виплатами працівникам», 67 «Розрахунки з учасниками та кошти клієнтів», 68 «Розрахунки за іншими операціями») та рахунку 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів»).

3. Фінансова звітність, зокрема Баланс (Звіт про фінансові результати), «Звіт про рух грошових коштів», «Примітки до річної фінансової звітності».

4. Результати аудиторських перевірок, що проводилися в попередніх звітних періодах, результати інвентаризації, Наказ про облікову політику.

На рис. 1.3 представлено етапи проведення аналізу та контролю поточних зобов'язань суб'єктів господарювання.

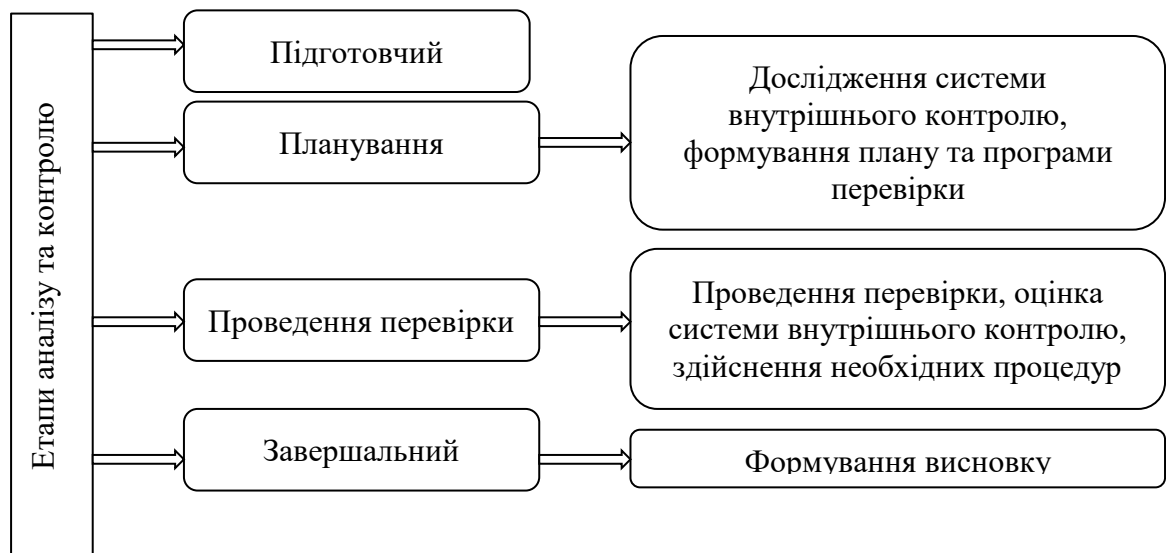

Рис. 1.3. Етапи проведення аналізу та контролю поточних зобов'язань

Джерело: сформовано автором на основі [27, с. 205]

На підготовчому етапі відбувається ознайомлення з підприємством та його діяльністю, попередньо здійснюється оцінка обсягу робіт. Під час етапу «планування» досліджується система внутрішнього контролю суб'єкта господарювання, формується план і програма перевірки. На цьому етапі доцільно дотримуватися таких принципів, як: безперервність, тобто повинен бути взаємозв'язок між поточним і стратегічним плануванням; комплексність,

що передбачає наявність взаємозв'язку між усіма етапами та стадіями перевірки; оптимальність, тобто формування найбільш оптимального плану серед усіх можливих. Безпосередній процес аналізу та контролю передбачає збір та оцінку доказів, уточнення програми, проведення процедур перевірки, документування. Заключний етап передбачає аналіз виявлених помилок, оцінку суттєвості не виправлених помилок, формування висновку.

Якість проведення аналізу в значній мірі залежить від правильно обраних прийомів, методів, і процедур. Застосовують загальнонаукові, спеціальні методи, а також методичні прийоми, які взяті з інших наук. Методичні прийоми «об'єднують у чотири групи: органолептичні, документальні, розрахунково-аналітичні та прийоми узагальнення результатів перевірки» [27, с. 203].

Методичні прийоми також розподіляють в залежності від виду доказів: прийоми фактичного контролю і документальні прийоми. В залежності від організації перевірки виділяють методи вибіркової, суцільної або комбінованої перевірки. При використанні суцільної перевірки аудитор вивчає всю облікову інформацію, яка стосується об'єкту. При цьому висновок аудитора буде максимально точним, проте витрати часу будуть значними. Таким чином, організація та методика аналізу та контролю поточних зобов'язань передбачає обґрунтоване застосування методів та прийомів з метою формування судження в частині достовірності їх обліку та звітності й представлення його користувачам у висновку.

Єдиної методики аналізу та контролю поточних зобов'язань у науковій літературі не описано. Аналіз та контроль поточних зобов'язань передбачає проведення ряду процедур, виконання яких регламентовано міжнародними стандартами [38]. Перелік процедур також залежить від особливостей діяльності суб'єкта господарювання, а також особливостей організації бухгалтерського обліку.

Серед процедур аналізу та контролю поточних зобов'язань виділяють:

- перевірку;
- спостереження;

- запит;
- зовнішнє підтвердження;
- повторне виконання;
- повторне обчислення;
- аналітичні процедури.

Аналіз та контроль поточних зобов'язань проводять за вибіркоvim дослідженням, скільки суцільна перевірка кожної заборгованості вимагала б значних затрат часу. Тому необхідно здійснити відбір необхідних даних, які б забезпечили можливість достовірно перевірити всю сукупність господарських операцій щодо поточних зобов'язань, які не охоплені дослідженням. При цьому постає необхідність отримання репрезентативної вибірки. Єдиного підходу до отримання репрезентативної вибірки у науковій літературі не вироблено, тому необхідно застосовувати професійний досвід.

Перевірка передбачає необхідність отримання надійних і достовірних даних, на основі яких можна зробити незалежний висновок про достовірність інформації бухгалтерського обліку та фінансової звітності суб'єкта господарювання. Такі дані трактуються як аудиторські докази (тобто відповідний факт, що може підтвердити чи спростувати наявність певної події, здійснення господарської операції, реалізацію відповідно управлінського рішення). При оцінці надійності доказів, аудитор повинен взяти до уваги певні правила. Так, докази з зовнішніх джерел є більш надійними, ніж з внутрішніх, проте при ефективній системі внутрішнього контролю, надійність внутрішніх доказів значно зростає. Документальні докази є надійнішими, ніж усні. Достовірні аналітичні докази отримуються внаслідок застосування аналітичних процедур, що регулюються МСА 520 «Аналітичні процедури» [38]. «Основна мета аналітичних процедур по суті – отримання впевненості в поєднанні з іншими аудиторськими тестуваннями (такими як тести контролю та предметні перевірки деталей)» [8].

В процесі аналізу та контролю поточних зобов'язань проводять оцінку статей фінансової звітності, які містять інформацію про такі об'єкти обліку. Це

відбувається наступним чином: вивчення процедур підготовки фінансової звітності; дослідження статей фінансової звітності, які містять важливу інформацію про поточні зобов'язання; формування завдань перевірки в розрізі кожного виду таких пасивів; перевірка обґрунтованості відображення облікової інформації на рахунках бухгалтерського обліку; оцінка взаємоузгодженості між синтетичними рахунками з обліку поточних зобов'язань та субрахунками й аналітичними рахунками; оцінка достовірності та відповідності нормативно-правовим актам господарських операцій, що зумовили до утворення та погашення зобов'язань та дають підстави для відповідного запису на рахунках обліку (рис. 1.4).

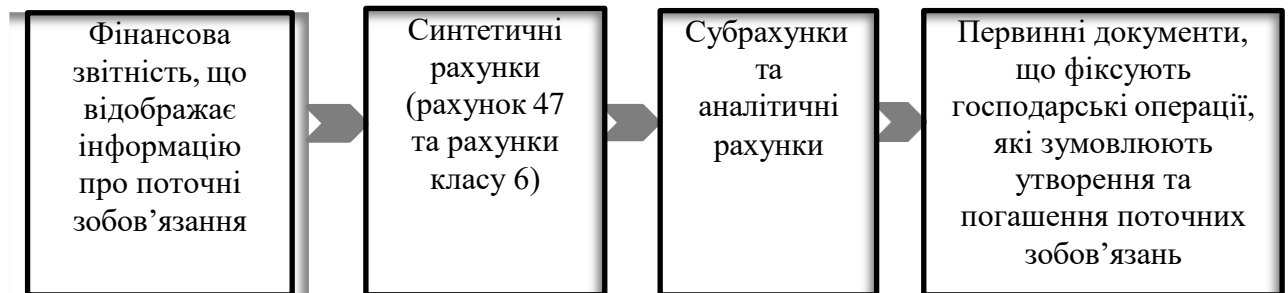

Рис. 1.4. Етапи розгляду облікової інформації при аналізі та контролі поточних зобов'язань

Джерело: сформовано автором

Під час аналізу та контролю необхідно вивчити документальну обґрунтованість господарських операцій щодо зобов'язань. При цьому він необхідно переконатися в правильності оформлення документів, їх достовірності, зокрема, отримані матеріальні цінності підтверджуються рахунками-фактурами, оплата рахунків підтверджується виписками банку і т.д.

Орлов І. В. з метою забезпечення повноти аналізу та контролю, рекомендує відповідні процедури перевірки, а саме: «визначити за статтями фінансової звітності межу суттєвості; установити, які саме суми відображені у фінансовій звітності, та розглянути первинні документи й договори, внаслідок яких вони виникли; за загальною кількістю прибуткових документів і сумою отриманих авансів сформувавши вибірку; методом запиту та підтвердження перевірити реальність існування контрагентів і суму залишку; визначити за

допомогою повторного проведення процедур результат операцій та необхідність їх відображення у фінансовій звітності» [48, с. 199].

Аналіз та контроль поточних зобов'язань здійснюється в розрізі їх видів. При аналізі кредитів банків здійснюється перевірка на цільове використання кредитів, ефективність використання, своєчасність повернення. Слід врахувати, що при наявності прострочених кредитів, отримання нових є малоімовірним. Перевірки також вимагає обґрунтованість і правомірність формування бухгалтерських проведення. Це дозволяє встановити не лише факти помилок, а й факти спеціального викривлення облікових даних.

Важливим етапом при аналізі та контролі поточних зобов'язань є перевірка розрахунків з підрядниками та постачальниками. Проте процедура перевірки залишків на рахунках кредиторської заборгованості – найбільш складний і тривалий процес. В процесі аналізу розрахункових операцій необхідно встановити загальну кількість підрядників та постачальників. Перевірці підлягають такі процеси: законність операцій з контрагентами і їх документальне забезпечення, правильність відображення в обліку, достовірність формування такої інформації у звітності. Оскільки аналіз розрахунків з постачальниками є досить громіздкий, то в даному випадку важливим є оцінка системи внутрішнього контролю суб'єкта господарювання. Після цього аудитор повинен зібрати відповідні докази. Згідно з МСА 500 «Аудиторські докази» [38] аудиторські докази, що одержані в письмовій формі та створені на основі даних третіх осіб, є одними з найбільш надійних.

При перевірці заборгованості перед підрядниками та постачальниками за допомогою аналітичних процедур доцільно встановити структуру таких зобов'язань, а також величину протермінованої заборгованості. Також необхідно встановити вплив таких зобов'язань на фінансовий стан та платоспроможність суб'єкта господарювання. За результатами проведення аудиторських процедур формуються робочі документи, структура яких залежить від об'єкта аналізу, трудомісткості перевірки, системи внутрішнього контролю. Щодо заборгованості перед підрядниками та постачальниками, то

аудитор складатиме таких робочий документ (табл. 1.9).

Таблиця 1.9

**Робочий документ залишку кредиторської заборгованості за
розрахунками з постачальниками та підрядниками**

Субрахунок (аналітичний рахунок)	Залишок згідно з Головною книгою	Залишок відповідно до реєстрів обліку	Залишок відповідно до даних перевірки, тис. грн.	Відхи- лення	Причини відхилення
...					
...					
Разом					

Джерело: сформовано автором

Для формування вищенаведеного робочого документу доцільно застосувати 505 «Зовнішні підтвердження» [38] та МСА 530 «Аудиторська вибірка» [38] через значну кількість контрагентів.

При аналізі та контролі поточних зобов'язань важливим є перевірка розрахунків з бюджетом за податками і платежами. Аудитор повинен підтвердити, що всі здійснені на підприємстві господарські операції, які зумовлюють формування податкових зобов'язань, правильно відображені у бухгалтерському обліку. Також необхідно встановити правильність визначення дати виникнення заборгованості перед бюджетом. Аудитор визначає правильність формування податкових декларацій та відображення таких об'єктів обліку у звітності та надає підприємству рекомендації щодо оптимізації податкового навантаження.

Основними проблемами аналізу та контролю зобов'язань за податками і зборами є:

- юридичні – недосконала нормативно-правова база регулювання операцій із нарахування та сплати податків і зборів;
- методичні – неузгодженість суперечливість методичних питань відображення операцій з оподаткування;
- організаційно-практичні – неефективне податкове планування, недосконале програмне забезпечення податкового аудиту [30, с. 32].

Слід відмітити, що при аналізі та контролі зобов'язань перед бюджетом аудитор використовує суцільний метод перевірки, тобто обов'язковій перевірці підлягає кожен вид податку чи платежу.

Аналіз та контроль розрахунків з персоналом щодо оплати праці передбачає перевірку чисельності персоналу та правильності оформлення трудових відносин з ними. Також перевіряється обґрунтованість нарахування й виплати заробітної плати персоналу та правильність відображення таких операцій в обліку та звітності. Значну увагу аудитор приділяє первинним документам, які стали основою для нарахування заробітної плати. Він повинен встановити, чи немає приписок обсягів виконаних робіт, перевірити наявність розпорядчих документів в частині оплати праці. Також аудитор перевіряє обґрунтованість утримань і нарахувань на заробітну плату.

Щодо поточних забезпечень, то аудитор має з'ясувати обґрунтованість їх нарахування та відображення в обліку та звітності. Серед найчастіших порушень, виявлених аудитором в процесі перевірки поточних зобов'язань, є: недостовірна оцінка поточних зобов'язань, відсутність відображення в обліку окремих видів заборгованості, відображення в обліку неіснуючих зобов'язань; помилки в оформленні первинних документів; складання невірної кореспонденції рахунків; помилки при формуванні фінансової звітності та ін.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТОВ «СВД-3»

2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «СВД-3» зареєстроване за адресою: Україна, 03191, місто Київ, вулиця Ломоносова, будинок 60/5, квартира 21. Керівник: Макєєв Дмитро Валерійович.

Статутний капітал: 82 852 грн. Види діяльності:

- Основна:

68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна.

- Додаткові:

69.20 Діяльність у сфері бухгалтерського обліку й аудиту; консультування з питань оподаткування.

70.22 Консультування з питань комерційної діяльності й керування

46.90 Неспеціалізована оптова торгівля

52.10 Складське господарство.

Майном товариства є основні фонди і оборотні кошти, а також інші матеріальні цінності, вартість яких відображається в Балансі підприємства. Чистий прибуток, який залишається після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат, витрат на оплату праці, оплати відсотків, внесків, податків тощо, залишається у повному розпорядженні засновника.

Основні фінансово-економічні показники діяльності ТОВ «СВД-3» відображені в таблиці 2.1. Дані для аналізу взяті з фінансової звітності, до якої належать Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва, до складу якого входять Баланс та Звіт про фінансові результати (Додатки А, Б, В).

Проведений аналіз дав змогу зробити такі висновки: вартість майна та

джерел його утворення підвищилась в 2020 році на 4518,9 тис. грн. (18,8%) і в 2021 році – на 25568,4 тис. грн. (89,54%) за рахунок зниження вартості необоротних активів на 252,4 тис. грн. (8,73%) в 2020 році і зростання на 1332,2 тис. грн. (50,48%) 2020 році (майже на цю ж суму змінюється і залишкова вартість основних засобів, як основної частини необоротних активів).

Таблиця 2.1

**Основні фінансово-економічні показники діяльності
ТОВ «СВД-3» за 2019-2021 рр.**

Показник	Рік			Відхилення 2020 до 2019		Відхилення 2021 до 2020	
	2019	2020	2021	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1. Сума майна і джерел його утворення, тис. грн., в т.ч.	24035,5	28554,4	54122,8	4518,9	25568,4	18,8	89,54
- необоротні активи, з них	2891,4	2639	3971,2	-252,4	1332,2	-8,73	50,48
основні засоби	2870,5	2622,1	3249,8	-248,4	627,7	-8,65	23,94
оборотні активи, з них:	21144,1	25915,4	50151,6	4771,3	24236,2	22,57	93,52
- запаси	7173,1	5516,5	9247,8	-1656,6	3731,3	-23,09	67,64
- дебіторська заборгованість	13754	20103,4	40474,3	6349,4	20370,9	46,16	101,33
- грошові кошти та поточні фінансові інвестиції	31	295,5	429	264,5	133,5	853,23	45,18
- витрати майбутніх періодів	186	-	-	-186	-	-100	-
власний капітал	14962,4	18779,4	44679,8	3817	25900,4	25,51	137,92
зобов'язання, з них	9073,1	9775	9443	701,9	-332	7,74	-3,4
- поточні зобов'язання та забезпечення	9073,1	9775	9443	701,9	-332	7,74	-3,4
2. Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	22914,9	29987,1	60171,4	7072,2	30184,3	30,86	100,66
3. Інші доходи, тис. грн.	-	-	262,8	-	262,8	-	-
4. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	10592,3	25849,9	32733,6	15257,6	6883,7	144,04	26,63
5. Інші операційні витрати, тис. грн.	4287,2	170,2	366,4	-4117	196,2	-96,03	115,28
6. Інші витрати, тис. грн.	-	150	1433,8	150	1283,8	-	855,87
7. Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	8035,4	3817	25900,4	-4218,4	22083,4	-52,5	578,55
8. Середньорічна кількість працівників, осіб	14	12	18	-2	6	-14,29	50
9. Продуктивність праці, тис. грн.	1636,8	2498,9	3342,9	862,1	844	52,67	33,77

Джерело: сформовано автором на основі фінансової звітності

Вартість оборотних активів підвищилась на 4771,3 тис. грн. (22,57%) в 2020 році (на це вплинули зменшення запасів – на 1656,6 тис. грн., зростання дебіторської заборгованості на 6349,4 тис. грн., зниження витрат майбутніх періодів на 186 тис. грн. і підвищення найліквідніших активів – грошових коштів на 264,5 тис. грн.). Разом із тим, оборотні активи підвищились на 24236,2 тис. грн. (93,52%) в 2021 році (на це вплинули – зростання запасів – на 3731,3 тис. грн., дебіторської заборгованості на 20370,9 тис. грн., грошових коштів на 133,5 тис. грн.).

Проаналізувавши динаміку джерел формування майна, можна побачити підвищення суми власного капіталу на 3817 тис. грн. (25,51%) в 2020 році і зростання на 25900,4 тис. грн. в 2021 році, підвищення зобов'язань в 2020 році на 701,9 тис. грн. (7,74%) і в 2021 році їх зниження на 332 тис. грн. (3,4%) (зміна відбулась за лише рахунок змін поточних зобов'язань, довгострокові відсутні).

Здійснивши аналіз фінансових результатів діяльності підприємства, можна констатувати зростання чистого доходу від реалізації (дохід без ПДВ) на 7072,2 тис. грн. (30,86%) в 2020 році і на 30184,3 тис. грн. (100,6%) в 2021 році; інші доходи мали місце лише в 2021 році, коли становили 262,8 тис. грн. При цьому спостерігаються зростання собівартості реалізованої продукції на 15257,6 тис. грн. та на 6883,7 тис. грн. в 2020-2021 рр., позитивні тенденції зменшення інших операційних витрат на 4117 тис. грн. або 96,03% в 2020 році і зростання на 196,2 тис. грн. або 115,28% в 2021 році, інші витрати збільшились на 150 тис. грн. в 2020 році і на 1283,8 тис. грн. або 855,87% в 2021 році. Отже, в 2019-2021 рр. спостерігається чистий прибуток, що хоча і знизився на 4218,4 тис. грн. або 52,5% в 2020 році, але зріс на 22083,4 тис. грн. або 578,55% в 2021 році.

Чисельність підприємства достатньо невисока і складає 14 осіб в 2019 році, зменшується на 2 особи і зростає на 6 осіб в 2020 і 2021 роках. Продуктивність праці показує стабільну тенденцію зростання на 862,1 тис. грн. і 844 тис. грн. в 2020 і 2021 роках.

Отже, підприємство працює стабільно, про що свідчить динаміка

прибутку, вартості майна, власного капіталу і зобов'язань, в 2020 році спостерігалось деяке зменшення прибутковості, але в 2021 році ситуація виправилась.

Показники ліквідності і фінансової стійкості наведено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

**Показники ліквідності та фінансової стійкості
ТОВ «СВД-3» за 2019-2021 рр.**

Показник	Норматив	Роки			Відхилення, +/-	
		2019	2020	2021	2020 від 2019	2021 від 2020
Показники ліквідності						
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,25	0,003	0,03	0,045	0,027	0,015
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,6- 0,7	1,52	2,09	4,33	0,57	2,24
3. Коефіцієнт поточної ліквідності	1-2	2,33	2,65	5,31	0,32	2,66
4. Коефіцієнт ліквідності матеріальних оборотних активів	>1	0,79	0,56	0,98	-0,23	0,42
5. Коефіцієнт ліквідності коштів у розрахунках	>1	1,52	2,06	4,29	0,54	2,23
Показники фінансової стійкості						
1. Коефіцієнт економічної незалежності	>0,5	0,62	0,66	0,83	0,04	0,17
2. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	<0,5	0,38	0,34	0,17	-0,04	-0,17
3. Коефіцієнт фінансової залежності	<2	1,61	1,52	1,21	-0,09	-0,31
4. Коефіцієнт фінансування	>1	1,65	1,92	4,73	0,27	2,81
5. Коефіцієнт заборгованості	<1	0,61	0,52	0,21	-0,09	-0,31
6. Коефіцієнт маневреності	>0,5	0,81	0,86	0,91	0,05	0,05

Джерело: сформовано автором на основі фінансової звітності

Проведений аналіз ліквідності виявив наступне:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності, який показує, яка частина поточних зобов'язань може бути покрита за рахунок наявних грошових коштів і поточних фінансових інвестицій не відповідає нормативному значенню, хоча збільшується на 0,027 і 0,015 в 2020 і 2021 роках, що свідчить про недостатність абсолютно ліквідних активів для покриття поточних зобов'язань;

- коефіцієнт швидкої ліквідності, який характеризує, яку частку поточних зобов'язань можна покрити за рахунок грошових коштів і

дебіторської заборгованості вищий за нормативне значення, хоча можна констатувати, що сума дебіторської заборгованості є доволі значною, показник зростає на 0,57 і 2,24 відповідно;

- коефіцієнт поточної ліквідності, який показує, яку частку поточних зобов'язань можна покрити за рахунок всього оборотного капіталу, значно вищий нормативного значення в 2019-2021 роках і зростає на 0,32 і 2,66 в 2020-2021 роках;

- коефіцієнт ліквідності матеріальних оборотних активів, який показує, яку частку поточних зобов'язань можна погасити за рахунок матеріальних запасів і інших оборотних активів, зменшився в 2020 році на 0,23 і в 2021 році зріс на 0,42 та не відповідає нормативу – більше 1;

- коефіцієнт ліквідності коштів у розрахунках відповідає нормативу – більше 1, тобто ситуацію з цього боку можна назвати оптимальною.

В цілому можна говорити, що підприємство має проблеми лише із терміною ліквідністю і нестачею грошових коштів для термінових платежів.

Коефіцієнт економічної незалежності (автономії, концентрації власного капіталу), який характеризує частку власного капіталу у загальній вартості майна достатній в 2019-2021 рр., і значно більший показника 0,5 та зростає на 0,04 і 0,17. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу, який характеризує ступінь участі позикового капіталу у формуванні активів, відповідно показує тенденцію зниження від 0,38 до 0,17 в 2021 році і оптимальне значення – менше 0,5 – також досягнуте. Коефіцієнт фінансової залежності, який характеризує ступінь залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування, в 2021 році порівняно з 2019 роком зменшився з 1,61 до 1,21 та досягає оптимального значення коефіцієнта – менше 2. Коефіцієнт фінансування, який показує, яка частка діяльності підприємства фінансується за рахунок власного капіталу, в 2019-2021 роках значно вищий оптимального значення – більше 1.

Коефіцієнт заборгованості (співвідношення позикового і власного капіталу) показує, яка частина діяльності підприємства фінансується за рахунок власного капіталу, знижується в 2021 році порівняно з 2019 роком. При цьому

зменшення показника в динаміці свідчить про зниження залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів. Коефіцієнт маневреності показує, яка частка власного капіталу вкладена у найбільш мобільні активи. Оптимальне значення показника – більше 0,5, що на підприємстві спостерігається, тобто підприємство може вільно маневрувати власними оборотними коштами.

Отже, більшість показників фінансової стійкості свідчать про фінансування підприємства в більшому ступені за рахунок власного капіталу, тобто структура фінансування задовільна.

Оцінка оборотності, ділової активності та рентабельності підприємства відображена в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

**Показники ділової активності та рентабельності
ТОВ «СВД-3» за 2019-2021 рр.**

Показник	Роки			Відхилення, +/-	
	2019	2020	2021	2020-2019	2021-2020
Показники ділової активності					
1. Коефіцієнт оборотності активів	0,95	1,05	1,11	0,1	0,06
2. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,08	1,16	1,2	0,08	0,04
3. Коефіцієнт оборотності запасів	1,48	4,69	3,54	3,21	-1,15
4. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	1,67	1,49	1,49	-0,18	-
5. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	1,17	2,64	3,47	1,47	0,83
Показники рентабельності					
1. Рентабельність активів, %	33,43	13,37	47,85	-20,06	34,48
2. Рентабельність власного капіталу, %	53,7	20,33	57,97	-33,37	37,64
3. Валова рентабельність продаж, %	53,78	13,8	45,6	-39,98	31,8
4. Чиста рентабельність продаж, %	35,07	12,73	43,04	-22,34	30,31
5. Рентабельність продукції, %	75,86	14,77	79,12	-61,09	64,35

Джерело: сформовано автором на основі фінансової звітності

Так, на підприємстві в 2019-2021 рр. спостерігаються наступні зміни:

- на підприємстві спостерігається підвищення оборотності активів на 0,1 в 2020 році і на 0,06 в 2021 році, що є позитивною зміною, оскільки активи починають обертатись швидше;

- коефіцієнт оборотності оборотних засобів показує позитивну тенденцію змін, оскільки зростає в 2020 році на 0,08, а в 2021 році на 0,04

обороту;

- коефіцієнт оборотності запасів також збільшується на 3,21 і зменшується на 1,15 в 2020 і 2021 роках, що говорить про пришвидшення їх обертання в 2020 році;

- негативним також є зниження коефіцієнту оборотності дебіторської заборгованості в 2020 році на 0,18, який говорить про те, що вона повільніше погашається і таким чином, грошові кошти заморожуються;

- коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості має позитивну тенденцію до зростання у 2020 році на 1,47 та на 0,83 в 2021 році відповідно.

Таким чином, ділова активність підприємства покращується в 2020 році і 2021 році, але запаси і дебіторська заборгованість потребують особливої уваги. Дослідивши динаміку показників рентабельності, можна говорити про їх зниження в 2020 році і значному зростанні в 2021 році, що пов'язано із відповідною динамікою валового і чистого прибутку, але в 2021 році ситуація найкраща.

Отже, в цілому ситуація на підприємстві стабільна, спостерігається збільшення майна, власного капіталу, зростають фінансові результати. Підприємство є ліквідним (окрім термінової ліквідності), фінансово стійким, рентабельним, спостерігається його достатня ділова активність.

2.2. Організація обліку поточних зобов'язань в ТОВ «СВД-3»

Оскільки чисельність працівників підприємства складає 12-18 осіб, необхідності в значній кількості бухгалтерів немає, всі обов'язки виконує головний бухгалтер, бухгалтер по заробітній платі та бухгалтер з господарських операцій. Головний бухгалтер підприємства при організації обліку підприємства забезпечує:

- дотримання встановлених єдиних методологічних засад ведення бухгалтерського обліку;

- контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку

всіх господарських операцій;

- перевірку стану бухгалтерського обліку по всім видам господарських операцій;

- ведення податкового обліку, складання та подання звітності.

ТОВ «СВД-3» є малим підприємством, знаходиться на спрощеній системі оподаткування і є платником єдиного податку 3 групи (платник ПДВ). Основні засади облікової політики підприємства визначені Наказом про облікову політику підприємства. На підприємстві використовується робочий план рахунків, який є додатком до Наказу про облікову політику. Його особливістю є використання 9 класу рахунків для обліку витрат (без використання 8 класу рахунків).

ТОВ «СВД-3» здійснює організацію бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996- XIV, діючих Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкцією про застосування плану рахунків.

Наказом про облікову політику визначено, що з урахуванням особливості своєї діяльності для реєстрації фактів господарського життя та відображення їх у обліку застосовується автоматизована система обробки облікових документів з використанням інформаційної системи. Ця форма обліку заснована на використанні принципу систематизації та накопичуванні даних первинних документів безпосередньо в регістрах аналітичного і синтетичного обліку. Основними регістрами цієї форми обліку є журнали, що ведуться по кредиту синтетичних рахунків (синтетичного обліку) і дебету кореспондуючих рахунків. Використовують також регістри аналітичного обліку: відомості, таблиці, книги і картки. Для подання інформації в ДПІ, органи статистики, соціального страхування тощо використовується програма М.Е.doc. Для оплати рахунків і належної організації безготівкових розрахунків використовується програма «Клієнт-банк».

Графік документообігу у ТОВ «СВД-3» затверджується керівником при прийнятті положення про облікову політику на підприємстві до кінця поточного звітного року. Контроль за виконанням графіку документообігу однією ланкою здійснюється наступними ланками процесу документообігу та головним бухгалтером.

На підприємстві за останні три роки облік довгострокових зобов'язань не ведеться через відсутність останніх. Тому в подальшому увагу буде зосереджено на обліку поточних зобов'язань.

В 2021 році підприємство вперше отримало короткостроковий кредит в банку на суму 4000 тис. грн., який впродовж названого року погашений не був. Для отримання кредиту був наданий пакет документів, в т. ч.: лист із проханням розглянути питання про надання кредиту, копії фінансових звітів і податкових декларацій за останній звітний період, розшифрування дебіторської та кредиторської заборгованості, лист про рахунки, які відкриті підприємству у інших банках і кредити інших банків, довідки з інших обслуговуючих банків, техніко-економічне обґрунтування використання та повернення кредиту і відсотків по ньому, документи по заставному забезпеченню кредиту тощо.

Після схвалення кредиту розрахунки із його одержання були оформлені наступними документами: кредитний договір (укладається в письмовій формі, в ньому регламентовані взаємовідносини між банком та позичальником, їх права, обов'язки та відповідальність), договір застави, графік повернення кредиту, довідки-розрахунки бухгалтерії, банківські виписки, платіжні доручення.

У ТОВ «СВД-3» порядок і форми розрахунків між постачальником (підрядником) і покупцем визначаються у господарських договорах. Це найбільш розповсюджена та важлива основа виникнення зобов'язань, основна форма реалізації товарно-грошових відносин у ринковій економіці. Підставою для відображення в обліку зобов'язань є первинні документи. При купівлі товарів укладається договір купівлі-продажу (постачання). Розрахунки з постачальниками здійснюють на підставі одержаних від нього накладних, товарно-транспортних накладних, рахунків-фактур, рахунків, актів приймання-

передачі виконаних робіт (наданих послуг), податкових накладних, специфікацій.

Призначення основних документів, які використовуються при розрахунках, наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Форми первинних документів для обліку кредиторської заборгованості за розрахунками з постачальниками і підрядниками ТОВ «СВД-3»

Документ	Призначення документа
Накладна	Списання товару продавцем та оприбуткування покупцем. Визначає вартість та кількість відвантаженої продукції (товарів, робіт, послуг)
Товарно-транспортна накладна (ф. № 1-ТН)	Супровідний документ для доставки вантажу, проведення розрахунків за товар та виконані транспортні послуги
Рахунки, Рахунки-фактури	Засвідчує факт відпуску товарів (вказується кількість, ціна і загальна сума), який підлягає оплаті покупцем
Акт прийнятих робіт, послуг	Оформлення приймання виконаних робіт, наданих послуг, є підставою для оплати
Податкова накладна	Засвідчує продаж товарів покупцям та факт виникнення податкового зобов'язання
Платіжне доручення	Розпорядження грошовими коштами для перерахування коштів покупцем в погашення заборгованості

Джерело: сформовано автором

Якщо під час приймання товарів від постачальника існують розбіжності фактичних даних з даними документів складають Акт приймання. Він також оформлюється у випадку одержання невідфактурованої поставки.

Аналітичний облік з постачальниками та підрядниками ведеться по кожному постачальнику та фіксується у Відомості розрахунків із постачальниками, де по принципу журналу-ордеру відображаються сальдо на початок, обороти по кожному постачальнику та кінцеве сальдо.

Всі податки, які платить підприємство до бюджету, а саме податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб, військовий збір, єдиний податок, тобто сальдо і обороти по рахунку 64, фіксуються у Відомості розрахунків за податками. Основним документом первинного обліку податку на додану вартість є податкова накладна. На основі відповідних первинних документів (податкових накладних з податку на додану вартість, розрахунків встановленої форми з інших податків і платежів та платіжних доручень про їх

перерахування до бюджету) фіксують інформацію у розрізі кожного податку чи платежу. Одночасно податок на додану вартість відображають у товарно-транспортних накладних та платіжних дорученнях про оплату покупцями вартості відвантажених їм товарів, продукції, виконаних робіт та наданих послуг або отриманих від постачальників чи підрядників сировини, товарів, робіт і послуг. При цьому запис операцій у податкових накладних має відповідати запису в інших документах.

Платник податку зобов'язаний надати покупцю (отримувачу) податкову накладну, у якій зазначаються в окремих рядках: порядковий номер податкової накладної; дата виписування податкової накладної; повна або скорочена назва, зазначена у статутних документах юридичної особи, або прізвище, ім'я та по-батькові фізичної особи, зареєстрованої як платник податку на додану вартість, продавця товарів/послуг та інші відомості.

Податкова накладна видається ТОВ «СВД-3» платником податку, який здійснює операції з постачання товарів/послуг, на вимогу покупця та є підставою для нарахування сум податку, що відносяться до податкового кредиту. Вона складається бухгалтером постачальника в електронному вигляді, перевіряється системою М.Е.doc на наявність арифметичних помилок і заповненість усіх реквізитів, фіксується в Єдиному реєстрі податкових накладних. Через певний час з Єдиного реєстру податкових накладних надходить квитанція про реєстрацію податкової накладної або відмова у реєстрації із вказанням конкретних помилок. Якщо податкова накладна була успішно зареєстрована, вона відправляється отримувачу і включається ним в податковий кредит. Аналогічно проходить отримання податкової накладної. Якщо вона не була надіслана постачальником, то її можна отримати з реєстру, надіславши відповідний запит. Якщо постачальник з будь-яких причин відмовляється надіслати податкову накладну, то разом із місячною декларацією з ПДВ до податкового органу надсилається скарга на постачальника, що є приводом для його податкової перевірки.

Нарахування податку на доходи фізичних осіб та військового збору

фіксується в Відомості розрахунків за рахунком 641. Розрахунок єдиного податку здійснюється в бухгалтерській довідці, яка складається в довільній формі, в якій фіксуються дані щодо об'єкта оподаткування, ставки оподаткування, суми податку та частки податку, яка перераховується до бюджету в той чи інший день. Інформація щодо нарахування єдиного соціального внеску зводиться у Відомості розрахунків за соціальним страхуванням.

За підсумками звітного місяця на підприємстві формується Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску і додатку до нього. Перерахування податків та зборів до бюджету відбувається за допомогою платіжного доручення.

За результатами кожного звітного періоду підприємство складає наступну податкову звітність:

- 1) Податкова декларація з податку на додану вартість разом із додатками;
- 2) Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь фізичних осіб і сум утриманого з них податку з додатками;
- 3) Податкову декларацію платника єдиного податку четвертої групи.

Для реєстрації господарських операцій, пов'язаних із прийняттям працівників на роботу, їх звільненням та нарахуванням і виплати їм заробітної плати використовуються такі форми первинної облікової документації:

- № П-1 «Наказ (розпорядження) про прийняття на роботу»;
- № П-2 «Особова картку працівника»;
- № П-3 «Наказ (розпорядження) про надання відпустки»;
- № П-4 «Наказ (розпорядження) про припинення трудового договору (контракту)»;
- № П-5 «Табель обліку використання робочого часу»;
- подорожній лист вантажного автомобіля;
- подорожній лист службового легкового автомобіля;

- відомість інших доплат і утримань;
- відомість нарахувань і утримань;
- зведена відомість за видами оплат;
- зведена відомість по видам утримань;
- особовий рахунок працівника;
- зведена розрахунково-платіжна відомість (нарахування);
- зведена розрахунково-платіжна відомість (утримання).

В основі трудових взаємовідносин між адміністрацією ТОВ «СВД-3» і найманим працівником лежить трудовий договір, який укладається у письмовій формі, що підвищує гарантію сторін у реалізації досягнутих домовленостей щодо найважливіших умов праці. До завдань табельного обліку ТОВ «СВД-3» входять контроль за своєчасною явкою робітників та службовців на роботу і виявлення всіх, хто не з'явився чи спізнився; контроль за використанням робочого часу протягом дня (зміни); своєчасне встановлення причин неявки на роботу або запізень; виявлення порушень трудової дисципліни і пов'язаних з ними втрат робочого часу; одержання даних про час, фактично відпрацьований робітниками підприємства. Для ведення обліку використаного робочого часу кожному працюючому присвоюється табельний номер, що проходить по всіх документах з обліку праці і заробітної плати.

Інформація щодо розрахунків з учасниками зводиться в Відомості розрахунків з учасниками, щодо розрахунків з іншими кредиторами – до Відомості розрахунків з іншими кредиторами.

Дані по всім рахункам, що стосуються обліку поточних зобов'язань фіксуються у шаховій відомості (Додаток Г), в якій додатково формуються залишки та сальдо за усіма рахунками (в середовищі Excel), на основі якої складається Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємства, у 3 розділі Балансу якого міститься інформація про поточні зобов'язання.

При обліку поточних зобов'язань підприємством використовуються наступні рахунки бухгалтерського обліку: 60 «Короткострокові позики», 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», 64 «Розрахунки за податками

і платежами», 65 «Розрахунки зі страхування», 66 «Розрахунки за виплатами працівникам», 67 «Розрахунки з учасниками», 68 «Розрахунки за іншими операціями» та 69 «Доход майбутніх періодів».

Облік розрахунків за короткостроковим кредитом ведуть на рахунку 60 «Короткострокові позики» (субрахунок 601 «Короткострокові позики у національній валюті») за кредитом якого відображаються суми отриманих кредитів, за дебетом – сума їх погашення та переведення до довгострокових зобов'язань у разі відстрочення. Аналітичний облік побудовано за об'єктами, які кредитуються та термінами їх погашення. Бухгалтерське оформлення отримання і погашення короткострокового кредиту наведено у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з короткостроковими кредитами у 2021 році

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн.
Отримано короткостроковий кредит у банку	311	601	4000000
Частково повернуто короткостроковий кредит	601	311	1900000

Джерело: сформовано автором на основі звітності підприємства

У процесі фінансово-господарської діяльності у ТОВ «СВД-3» виникає потреба в проведенні розрахунків зі своїми контрагентами. Відвантажуючи виготовлену продукцію, підприємство, не завжди одразу одержує оплату, тобто відбувається кредитування покупця. Тому протягом періоду від моменту відвантаження продукції до моменту надходження платежу засоби підприємства знаходяться у вигляді заборгованості.

На ТОВ «СВД-3» облік розрахунків з постачальниками та підрядниками за отримані ТМЦ, виконані роботи, надані послуги ведеться на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» (пасивний, розрахунковий), до якого відкрито субрахунок 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками». Розрахунки з постачальниками є кредиторською заборгованістю за товари, роботи, послуги за умов наступної оплати або іншого погашення зобов'язань. У випадку здійснення передоплати в бухгалтерському обліку виникає дебіторська заборгованість з авансів одержаних. Проте на

підприємстві рахунок 371 «Облік розрахунків за авансами виданими» не використовують, а одержані аванси обліковують на рахунку 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками», що суперечить Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. У разі одержання ТМЦ без супроводжувальних документів вони оприбутковуються за обліковими цінами (якщо їх можливо визначити) і називаються невідфактурованими поставками. Якщо підприємство не може достовірно оцінити отримані запаси, то їх облік ведуть на позабалансовому рахунку 023 «Матеріальні цінності на відповідальному зберіганні». Кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги до з'ясування ціни та обґрунтованості невідфактурованої поставки на балансі не визнається.

Облік розрахунків з постачальниками і підрядниками ТОВ «СВД-3» подано в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з постачальниками і підрядниками у липні 2021 року

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн.
Сплачено постачальникам та підрядникам з поточного рахунку	631	311	5403389
Отримано від постачальників паливно-мастильні матеріали	203	631	366842,6
Отримано від постачальників запасні частини до техніки	207	631	124143,2
Отримано від постачальників матеріали сільськогосподарського призначення	208	631	1261939
Отримано послуги для допоміжного виробництва	234	631	145264,4
Повернуто зайве сплачені кошти постачальникам	311	631	1956883
Закрито рахунки бартерної угоди	377	631	26105
Відображено податковий кредит з ПДВ	641	631	379469,9
Списано вартість послуг на загальновиробничі витрати	91	631	55109,52
Списано вартість послуг на адміністративні витрати	92	631	6532,65
Списано вартість послуг на витрати на збуг	93	631	63152,52
Отримано від постачальників малоцінні необоротні активи	153	631	1075021

Джерело: сформовано автором на основі звітності підприємства

Облік податків, зборів і платежів ТОВ «СВД-3» здійснюють на рахунку 64 «Розрахунки за податками та платежами». За кредитом цього рахунку відображують нараховані платежі до бюджету, за дебетом – належні до відшкодування з бюджету податки, їх сплату, списання тощо. При обліку використовуються наступні субрахунки: 641 «Розрахунки за податками», 642 «Розрахунки за обов'язковими платежами», 643 «Податкові зобов'язання», 644 «Податковий кредит».

ТОВ «СВД-3» перебуває на спрощеній системі оподаткування і є платником єдиного податку 3 групи. Тому податки, які платить підприємство до бюджету наступні: податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб, військовий збір, єдиний податок.

Податок на додану вартість – непрямий податок, який нараховується та сплачується на ціну. Податкове зобов'язання – загальна сума податку на додану вартість, одержана (нарахована) платником податку в звітному (податковому) періоді. Податковий кредит – сума, на яку платник податку на додану вартість має право зменшити податкове зобов'язання звітного (податкового) періоду.

Базою оподаткування податком на доходи фізичних осіб є чистий річний оподатковуваний дохід, який визначається шляхом зменшення загального оподаткованого доходу на суми податкової знижки такого звітного року. Ставка податку становить 18 % бази оподаткування щодо доходів, одержаних, у тому числі, але не виключно у формі заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які виплачуються (надаються) платнику у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами; виграшу у державну та недержавну грошову лотерею, виграш гравця (учасника), отриманий від організатора азартної гри.

На підприємстві є 5 осіб, які мають право на податкову соціальну знижку, оскільки двоє з них – утримують двох дітей до 18 років, один – утримує дитину – інваліда, ще двоє – віднесені до другої категорії осіб, які постраждали від Чорнобильської катастрофи. Податкова соціальна пільга застосовується до нарахованого платником податку місячного доходу у вигляді заробітної плати

тільки за одним місцем його нарахування. Другим суттєвим обов'язковим утримання із заробітної плати є військовий збір. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI зі змінами та доповненнями доповнено пунктом 16, яким тимчасово, до 1 січня 2015 року, встановлено військовий збір. Ставка збору складає 1,5%.

Аналітичний облік розрахунків за податками й платежами виконують за їх видами, а при нарахування податку з доходів фізичних осіб і військового збору – за кожним працівником. Облік платежів ведуть окремо по кожному податку чи платежу.

Кореспонденція рахунків з обліку податків та зборів представлена в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з обліку податків і зборів у липні 2021 року

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн.
Перераховано податки і збори до бюджету	641,642	311	237273,1
Відображено податковий кредит з ПДВ	641,644	631	379469,9
Перераховано податки і збори зі спеціального рахунку	641,642	313	134,14
Утримано податок із доходів фізичних осіб та військовий збір із заробітної плати працівників	661	641	16810,77
Відображене податкове зобов'язання з ПДВ з реалізованих товарів	702/1	641,643	111482,5
Відображене податкове зобов'язання з ПДВ з наданих послуг	703	641,643	9483,84
Відображене нарахування єдиного податку за підсумками звітного періоду	91	641	185652,3

Джерело: сформовано автором на основі звітності підприємства

ТОВ «СВД-3» сплачує єдиний соціальний внесок – це консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб та членів їхніх сімей на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Облік розрахунків підприємства за страхуванням ведеться на рахунку 65 «Розрахунки за страхуванням». За кредитом рахунку 65 відображаються нараховані зобов'язання за страхуванням, а також одержані від органів страхування кошти, за дебетом – погашення заборгованості та витрачання коштів страхування на підприємстві.

Ставка єдиного соціального внеску для ТОВ «СВД-3»: 22 % єдиного внеску нараховується на фонд оплати праці найманих працівників, 8,41 % єдиного внеску нараховується на фонд оплати праці працюючих інвалідів. У випадку, якщо працівнику нараховується заробітна плата в розмірі, що менше її мінімального рівня, то базою нарахування стає саме мінімальна заробітна плата.

Кореспонденція рахунків з обліку розрахунків за страхуванням представлена у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з обліку розрахунків за страхуванням у липні 2021 року

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн.
Сплачено до бюджету єдиний соціальний внесок	651	311	19079,18
Нараховано єдиний соціальний внесок на заробітну плату працівників основного виробництва	231	651	622,25
Нараховано єдиний соціальний внесок працівникам обслуговуючих виробництв	234	651	10081,11
Зроблено нарахування єдиного соціального внеску на заробітну плату загальновиробничого персоналу	91	651	4211,76
Зроблено нарахування єдиного соціального внеску на заробітну плату адміністративного персоналу	92	651	4389,34

Джерело: сформовано автором на основі звітності підприємства

Аналітичний облік внесків ведеться за кожним працівником. У ТОВ «СВД-3» застосовують дві системи оплати праці – погодинно-преміальна та система посадових окладів. Для відображення розрахунків із персоналом використовують рахунок 66 «Розрахунки за виплатами працівникам». За кредитом цього рахунку відображають нарахування заробітної плати, за дебетом – її виплату. Кореспонденція рахунків з обліку розрахунків з оплати

праці представлена в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з обліку розрахунків з оплати праці у липні 2021 року

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн.
Виплачена заробітна плата із каси	661	301	73728
Виплачена заробітна плата з поточного рахунку	661	311	599,88
Здійснено утримання податку на доходи фізичних осіб та військового збору із заробітної плати працівників	661	641,642	16810,77
Спрямовано частину заробітної плати на виплату аліментів	661	685	1434,98
Виплачено заробітну плату із спеціального рахунку	661	313	599,88
Нарахована заробітна плата працівникам основного виробництва	231	661	53739,07
Нарахована заробітна плата працівникам обслуговуючого виробництва	234	661	2828,37
Нарахована заробітна плата загальновиробничому персоналу	91	661	19144,36
Нарахована заробітна плата адміністративному персоналу	92	661	19951,54

Джерело: сформовано автором на основі звітності підприємства

Так, облік нарахування і виплати заробітної плати організовано на прийнятному рівні, але до недоліків можна віднести значну частку неавтоматизованих ручних операцій з обліку праці та її оплати.

Рахунок 67 «Розрахунки з учасниками» призначено для узагальнення інформації про розрахунки з учасниками та засновниками підприємства, що пов'язані з розподілом власного капіталу (дивіденди, повернення часток тощо). За кредитом рахунку 67 відображається збільшення заборгованості підприємства перед засновниками та учасниками товариства, за дебетом – її зменшення (погашення), у т. ч. реінвестування доходів тощо.

На підприємстві частина прибутку виплачується засновнику у вигляді дивідендів, що оформляється рішенням засновників і Наказом засновника про виплату дивідендів та видатковим касовим ордером, оскільки виплата відбувається готівковими коштами. Кореспонденція рахунків з обліку розрахунків з учасниками представлена в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з обліку розрахунків з учасниками у липні 2021 року

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн.
Нараховані дивіденди засновнику	44	671	11200
Відображено нарахування податку з доходів фізичних осіб (5%) із суми дивідендів	671	641	559,5
Виплачено дивіденди готівкою засновнику	671	301	10640,5

Джерело: сформовано автором на основі звітності підприємства

Аналітичний облік розрахунків з учасниками ведеться по кожному засновнику. На рахунку 68 «Розрахунки за іншими операціями» ведеться облік розрахунків за операціями, які не можуть бути відображені на рахунках 63-67. Аналітичний облік розрахунків з іншими кредиторами ведеться окремо за підприємствами, організаціями, установами та фізичними особами, з якими здійснюються розрахунки. ТОВ «СВД-3» в своєму обліку використовує субрахунки 684 «Розрахунки за нарахованими відсотками» і 685 «Розрахунки з іншими кредиторами». Аналітичний облік за субрахунком 684 ведеться за кожним кредитом банку, а за субрахунком 685 – за кожним кредитором.

Кореспонденція рахунків з обліку розрахунків за іншими операціями представлена в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з обліку розрахунків за іншими операціями у липні 2021 року

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн.
Сплачені відсотки за користування короткостроковим кредитом	684	311	8384,54
Сплачена з поточного рахунку заборгованість перед іншими кредиторами	685	311	1367,02
Сплачено іншим кредиторам зі спеціального рахунку	685	313	11,18
Отримано зайве сплачені кошти від інших кредиторів готівкою	301	685	42400
Утримано із заробітної плати аліменти	661	685	1434,98

Джерело: сформовано автором на основі звітності підприємства

Бухгалтерській рахунок 69 «Доходи майбутніх періодів» призначено для узагальнення інформації щодо одержаних доходів у звітному періоді, які

підлягають включенню до доходів у майбутніх звітних періодах. За кредитом рахунку відображають суму отриманих доходів майбутніх періодів, за дебетом – їх списання на відповідні рахунки обліку доходів та включення до складу доходів звітного періоду. Кореспонденція рахунків з обліку розрахунків за доходами майбутніх періодів представлена в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12

Відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з обліку доходів майбутніх періодів у липні 2021 року

Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума, грн.
Нараховані відсотки за кредитом віднесені до доходів майбутніх періодів (нетипова проводка)	69	684	8384,54

Джерело: сформовано автором на основі звітності підприємства

Аналітичний облік за доходами майбутніх періодів не ведеться.

Таким чином, не дивлячись на значну кількість неавтоматизованих операцій з обліку зобов'язань, в цілому облік організовано на високому рівні і він відповідає вимогам законодавчих і нормативних актів.

2.3. Аналітика та контроль поточних зобов'язань з використанням фінансової звітності ТОВ «СВД-3»

ТОВ «СВД-3» не належить до підприємств, які зобов'язані проводити щорічний обов'язковий аудит, та не користується послугами аудиторських фірм. Відповідно до Положення про облікову політику товариство зобов'язане проводити інвентаризацію активів і зобов'язань, у т. ч. і з обліку поточних зобов'язань, щороку перед складанням річної фінансової звітності станом на 01 грудня (внутрішній аудит). Програма аудиту поточних зобов'язань підприємства наведена в Додатку Д.

Як уже було відзначено вище, зобов'язання підприємства складаються з поточних зобов'язань за: короткостроковими кредитами банків; розрахунками за товари, роботи і послуги; розрахунками з бюджетом і з соціального страхування; з оплати праці, з учасниками і за доходами

майбутніх періодів.

При аналізі та контролі короткострокових кредитів банку перевіряється правильність ведення обліку розрахунків у національній і іноземній валюті по кредитах банків, термін повернення яких не перевищує дванадцяти місяців з дати балансу, а також по позиках, термін погашення яких минув. При цьому в ході перевірки встановлюється:

- 1) цільове використання кредитів;
- 2) наявність аналітичного обліку і його відповідність даним синтетичного обліку, аудитор повинен переконатися, що аналітичний облік короткострокових позик ведеться відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків: по позикодавцях (банках) у розрізі кожного кредиту (позики) окремо і терміну погашення;
- 3) ведення бухгалтерського обліку по відстрочених і прострочених позиках;
- 4) правильність використання кореспонденції рахунків, зв'язаних з одержанням короткострокових позик і їх погашенням;
- 5) правильність віднесення нарахованих (щомісяця або по закінченні кварталу перескладанням квартальної звітності) відсотків до поточних фінансових зобов'язаннях до витрат відповідного звітного періоду;
- 6) правильність і повнота розкриття інформації про суми відстрочених і прострочених позик у примітках до фінансової звітності.

Аналіз та контроль кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги здійснюють у такій послідовності:

- 1) з'ясовують стан бухгалтерського обліку, фінансової звітності та внутрішнього контролю;
- 2) оцінюють основні показники підприємства;
- 3) проводять аналіз даних інвентаризації розрахунків;
- 4) уточнюють реальність кредиторської заборгованості;
- 5) визначають правильність відображення зобов'язань в обліку;
- 6) виявляють основні форми розрахунків з постачальниками і

підрядчиками;

7) визначають повноту і правильність оприбуткування підприємством отриманих від постачальників запасів;

8) встановлюють дотримання діючих цін і тарифів.

Особливу увагу при перевірці розрахунків із постачальниками і підрядниками було приділено фактам не витребуваної простроченої кредиторської заборгованості і порушень розрахункової дисципліни і узагальнення у відомості наступної форми (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Накопичувальна відомість кредиторської заборгованості за якими закінчився строк позовної давнини

№ з/п	Найменування боржника	Синтетичний рахунок	Дата виникнення заборгованості	Характер заборгованості	Причини виникнення заборгованості	Сума, грн.	Прийняті заходи щодо врегулювання розрахунків
1	ПП Верн	631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками і підрядниками»	01.12.20	Спірний	Неякісний товар	3426,0	Передано до арбітражу
2	ТОВ «Трекс»		15.12.20	Спірний	Неякісний товар	400,0	Передано до арбітражу
3	ПП Дукан		20.12.20	Спірний	Неякісний товар	349,50	Передано до арбітражу
	Всього	х	х	х	х	4175,5	х

Джерело: сформовано автором на основі звітності підприємства

В акті результатів інвентаризації розрахунків вказується назва про інвентаризованих рахунків, записуються суми неузгодженої і простроченої заборгованості і безнадійних боргів. За вказаними видами заборгованості до акту інвентаризації прикладається довідка із зазначенням суми заборгованості, за що вона числиться, з якого часу і на підставі яких документів. Реальність заборгованості визначають також перевіркою документальної обґрунтованості залишків кредиторської заборгованості за кожним видом розрахунків. Суми заборгованості, які не підтверджені документами або пов'язані із помилками в оформленні первинних документів, відносяться до невиправданої заборгованості. Ці процедури відображено в робочих документах аудитора

«Перевірка реальності кредиторської заборгованості», яка представлена в таблиці 2.14.

Таблиця 2.14

Перевірка реальності кредиторської заборгованості (витяг)

№ п/п	Найменування постачальника	Найменування договору, дата, номер	Сальдо заборгованості на рахунку 63 в оборотно-сальдовій відомості, грн.	Відповідність сальдо розрахунковим документам, випискам, договору, реєстрам бухгалтерського обліку	Відмітка аудитора
1	ТОВ «Двір-центр»	Договір постачання №348-2016 від 25.08.2020	850,00	-	Відсутні документи

Джерело: сформовано автором на основі звітності підприємства

В ході перевірки реальності кредиторської заборгованості було виявлено, що документи, які підтверджують наявність заборгованості ТОВ «СВД-3» перед ТОВ «Двір-центр», а саме договір постачання №348-2016 від 25.08.2020, товарна накладна із відміткою про прийняття товарів до обліку, платіжні поручення, які підтверджують оплату, відсутні. Це означає, що така заборгованість може носити характер нереальної або невиправданої.

Таким чином, аналіз матеріалів інвентаризації дає можливість зосередити увагу на більш аргументованій перевірці розрахунків, за якими встановлені різні розбіжності. Всі ці операції підлягають ретельному вивченню при перевірці розрахунків: їх законність, правильність відображення кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку і економічна доцільність. Перевірка дотримання діючої кореспонденції рахунків за розрахунками із постачальниками і підрядчиками дає можливість виявити помилки в відображенні розрахункових операцій і встановити факти підміни облікових даних з метою приховування зловживань.

На підставі даних аналітичного обліку за рахунком 63 «Розрахунки із постачальниками і підрядниками» аудитор перевіряє правильність групування кредиторської заборгованості на короткострокову і довгострокову із виділенням простроченої. Крім того, необхідно підкреслити, що перевірці розрахункових операцій на підприємстві ТОВ «СВД-3» був максимально використаний метод

зустрічних перевірок, який дозволив більш якісно і ефективно здійснити контроль розрахунків із контрагентами.

Перевіряючи правильність бухгалтерського обліку і відображення в фінансовій звітності розрахунків із постачальниками і підрядниками ТОВ «СВД-3», було встановлено, що підприємство додержується в своїй діяльності основних законодавчих і нормативних актів.

Невід'ємним етапом аналізу та контролю розрахунків із постачальниками і підрядниками на підприємстві ТОВ «СВД-3» є перевірка первинної документації за цими операціями. При перевірці обліку розрахунків із постачальниками і підрядниками необхідно оцінити якість первинної інформації, яка надходить в систему бухгалтерського обліку. Пов'язано це з тим, що практично всі документи за розрахунками надходять із зовнішнього середовища, збільшуючи невід'ємний ризик і ризик контролю при проведенні аудиту. Дані процедури відобразимо в робочому документі аудитора «Перевірка первинної документації на наявність всіх обов'язкових реквізитів, підписів і печаток», яка представлена в таблиці 2.15.

В ході перевірки первинної документації на наявність усіх обов'язкових реквізитів, підписів і печаток було виявлено, що ТОВ «СВД-3» використовує уніфіковані форми первинних документів. Так, згідно із законодавством України, на всіх документах повинен бути проставлений підпис керівника підприємства або іншої уповноваженої особи і головного бухгалтера підприємства. Але в декількох рахунках-фактурах спостерігається порушення законодавства, а саме відсутній підпис керівника підприємства або іншої уповноваженої особи. Виходячи із проведеної перевірки первинної документації, основним заходом щодо усунення виявлених зауважень є посилення моніторингу здійснення повноважень робітників підприємства, які закріплені в інструкціях. А також необхідно придбати і використовувати в цілях виконання повноважень робітників електронно-цифровий підпис.

В результаті перевірки розрахунків із постачальниками і підрядниками на ТОВ «СВД-3» за 2021 рік серйозних порушень виявлено не було. Вся первинна

облікова документація складена із вимогами законодавства (на деяких документах відсутній підпис керівника, або уповноваженої особи), помилок в оформленні не має, арифметичні операції відображено правильно. Дані синтетичного обліку розрахунків із постачальниками і підрядниками відповідають даним аналітичного обліку. Некоректних записів в бухгалтерському обліку не виявлено.

Таблиця 2.15

Перевірка первинної документації на наявність всіх обов'язкових реквізитів, підписів і печаток (витяг)

№ п/п	Найменування господарської операції	Первинний документ	Сума, грн.	Розрахунок аудитора	Відмітка аудитора
1	Отримання товару ТОВ «Вітряк»	Товарна накладна №188 від 02.12.2020, рахунок-фактура №301 від 02.12.2020	1290,92	-	На рахунку-фактурі відсутній підпис керівника або уповноваженої особи
2	Отримання товару ТОВ «Вітряк»	Товарна накладна № 49 від 21.03.2020, рахунок-фактура №111 від 21.03.2020	1290,92	-	На рахунку-фактурі відсутній підпис керівника або уповноваженої особи
3	Наданий аванс ТОВ «Мекс»	Рахунок на оплату №16 від 15.01.2020, платіжне поручення №154 від 04.02.2020, рахунок-фактура №40 від 04.02.2020	451,35	1988,30 – (949,90 / 2) – (354,00 / 2) – (902,70 / 2) – (867,30 / 2) = 451,35 грн.	На рахунку-фактурі відсутній підпис керівника або уповноваженої особи
4	Отримання товару ТОВ «Мекс»	Товарна накладна №75 від 31.03. 2020, рахунок-фактура №122 від 31.03.2020	902,7	-	На рахунку-фактурі відсутній підпис керівника або уповноваженої особи.
5	Проведена кінцева оплата товару постачальнику ТОВ «Мекс»	Платіжне поручення №595 від 29.04.2020	451,35	902,70 – (902,70 / 2) = 451,35	-

Джерело: сформовано автором на основі звітності підприємства

При аналізі та контролі розрахунків з бюджетом встановлюють: повноту і правильність відображення бази оподаткування за кожним податком чи збором; правильність застосування ставок податків і зборів, а також арифметичні

розрахунки щодо нарахування податків; законність та обґрунтованість застосування пільг за податками і зборами; повнота і своєчасність сплати платежів і зборів до бюджету; правильність складених декларацій, розрахунків за платежами до бюджету та своєчасність їх подачі до податкового органу; правильність відображення розрахунків з бюджетом у системі бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

В процесі аналізу було перевірено правильність нарахування податків і зборів. Податок на додану вартість розрахований і сплачений вірно, підприємство формувало податкові накладні не лише при роботі із платниками ПДВ, але і при роботі з фізичними особами і юридичними особами – неплатниками ПДВ. Податкові зобов'язання розраховані без помилок, в Деклараціях з податку на додану вартість дані відображені без помилок. Податки із заробітної плати (податок на доходи фізичних осіб та військовий збір), а також нарахування на неї (єдиний соціальний внесок) розраховані без помилок (суми заробітної плати, як правило, протягом року не змінювались, тому оплата щомісячно здійснюється на одну і ту ж суму, оподаткування дивідендів 5% виконано правильно та відображено у звітності). Єдиний податок розраховано і сплачено вчасно і без зауважень.

Порядок здійснення перевірки розрахунків з оплати праці наступний: аудит особового складу; перевірка документів обліку особового складу працюючих; аудит документів з прийому продукції, робіт, послуг; аудит первинних документів з обліку виробітку та нарахування оплати праці; аудит розрахунків з оплати праці; аудит відомостей розподілу оплати праці за рахунками бухгалтерського обліку; аудит звітності з праці; аудит розрахунково-платіжних відомостей; аудит платіжних відомостей.

Виявити помилки в обліку оплати праці можна за такими питаннями:

1. Облік заробітної плати ведеться окремо від обліку кадрів і обліку робочого часу (ні).
2. Табелі обліку робочого часу підписує визначене коло осіб (так).
3. Скарги працівників з приводу оплати праці розглядаються періодично

і по них приймаються рішення. На всі скарги є заяви (так).

4. Списки прийнятих і звільнених працівників своєчасно передаються до керівника (так).

5. Посадові оклади встановлюються наказом керівника і передбачені штатним розкладом (так).

6. Розрахунки з оплати праці перевіряють особи, що не мають відношення до їхнього здійснення (ні).

7. Підсумкові дані у відомості звіряють із підсумковими даними про виплату оплати праці (ні).

8. Періодично визначається правильність розподілу оплати праці по об'єктах затрат (центрах виникнення) (ні).

9. Витрати на оплату праці зіставляються із собівартістю продукції, робіт і послуг (ні).

10. Усі нарахування й утримання перевіряє наприкінці місяця внутрішній контролер (ні).

11. Оплата праці нараховується (так), виплачується (так) і в обліку відображається щомісяця (так).

Оцінивши систему внутрішнього контролю, перевіряємо достовірність первинних документів щодо виконаних робіт та відпрацьованого часу, їх відповідність нормативним документам з нарахування і виплати заробітної плати. При цьому слід звернути увагу на наявність і правильність заповнення реквізитів підприємства, наявність відповідних підписів, відсутність виправлень і підчисток. Перевірці підлягають: таблиці обліку робочого часу Ф-64, облікові листи праці та виконаних робіт Ф-66, 66а, розрахункові відомості. Ці документи підлягають вибірковій перевірці. Встановлюємо також реальність виконаних робіт. При цьому можна використовувати прийоми зустрічної перевірки документів з обліку затрат праці і її оплати та даних документів про виконання робіт і оприбуткування продукції.

За результатами аналізу та контролю розрахунків з оплати праці помилок і порушень не виявлено.

Розглядаючи особливості аналізу та контролю розрахунків за іншими операціями, можна констатувати правильність розрахунків за субрахунком 684 «Розрахунки за нарахованими відсотками», оскільки сума відсотків визначена кредитним договором і підтверджена розрахунками, сплата відсотків відбувається у встановлені терміни та в повному обсязі. Особливості перевірки розрахунків за іншими операціями аналогічні перевірки розрахунків з постачальниками і підрядниками та відповідає законодавчим та нормативним актам.

Аналіз та контроль розрахунків за доходами майбутніх періодів виявив невідповідність сформованої проводки (табл. 2.12) Інструкції про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організації. Тому дана проводка має бути виправлена на Дт69 Кт31.

Підсумовуючи проведений аналіз та контроль, можна зробити висновок, що в цілому організація обліку на ТОВ «СВД-3» відповідає законодавчим та нормативним вимогам, помилки та порушення несуттєві та не впливають на фінансову звітність підприємства.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ПОТОЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТОВ «СВД-3»

3.1. Удосконалення організації обліку поточних зобов'язань

Дослідивши основні засади ведення обліку на підприємстві ТОВ «СВД-3», можна сказати, що він ведеться досить ґрунтовно, але наявна значна кількість неавтоматизованих ділянок, ручного заповнення документів. Автоматизація бухгалтерського обліку та складання звітності – важлива складова ведення бухгалтерського обліку для будь-якого підприємства, особливо це стосується великих компаній. Завдяки автоматизації не тільки підвищується ефективність управління підприємством, але і підвищується якість ведення бухгалтерського обліку. Використання програм для розрахунків гарантує скорочення числа помилок.

Мета і головні завдання автоматизації обліку полягають у наступному:

1. Впорядкування і оптимізація практичного ведення бухгалтерського обліку. Йдеться, перш за все, про скорочення часу на обробку первинних даних, формування необхідних звітів, довідок, виписок, мінімізацію призначених для користувача дій для отримання кінцевого результату. Наприклад, якщо раніше при використанні ручної технології ведення бухгалтерського обліку на окремі операції з калькулювання собівартості були потрібні кілька годин роботи і проведення великої кількості розрахунків, то з використанням автоматизованих технологій весь процес займає лічені хвилини і включає мінімальну кількість операцій, які необхідно здійснити безпосередньо оператору. Саме мінімізацію часу на ведення бухгалтерського обліку – головного обмеженого ресурсу – можна вважати ключовим моментом у всьому вдосконаленні бухгалтерського обліку.

2. Оптимізація кількості інформації інформаційної системи бухгалтерського обліку без втрати її якості. Великий обсяг інформації – не

завжди благо для суб'єкта, що приймає управлінські рішення. Її надлишок веде до збільшення часу на пошук необхідної інформації і, відповідно, ускладнює процес прийняття рішень. У зв'язку з цим велику увагу необхідно приділяти і кількості аналітичних ознак, інформація з яких фіксується в системі. Зайва аналітика (наприклад, надмірно велика кількість субконто) може принести шкоди набагато більше, ніж користі. Наприклад, сьогодні існує величезна кількість ознак для класифікації витрат. І якби всі вони були враховані при автоматизації обліку, то складання одного документа на витрачання ресурсів призвело б до вказання не 2-3 субконто, а 10-15 аналітичних ознак. Пошук «золотої середини» в підвищенні аналітичності облікових процедур – складне завдання.

3. Зниження числа помилок в бухгалтерському обліку з використанням вбудованих алгоритмів внутрішнього автоматизованого контролю бухгалтерських даних. Наразі багато процедур контролю вже автоматизовані. Наприклад, бухгалтер не зможе відпустити матеріалів на виробництво більше, ніж їх кількість на складі, існують вбудовані перевірки по різних класифікаторам і навіть перевірки правильності заповнення серії і номера паспорта громадянина.

Однією із найбільш поширених програм ведення бухгалтерського обліку в Україні на сьогодні є програма BAS Бухгалтерія. Вона набула поширення через велику кількість різних конфігурацій, простоту і доступність використання, постійні оновлення і удосконалення. На сьогодні підприємство використовує програму російського виробника, який підпадає під санкції, визначені українським законодавством. Тому, щоб не порушувати законодавство пропонується перейти на продукт українського виробництва BAS Бухгалтерія, що забезпечує вирішення всіх завдань, які стоять перед бухгалтерською службою підприємства. Це прикладне рішення також можна використовувати виключно для ведення бухгалтерського та податкового обліку, а завдання автоматизації інших служб, наприклад, відділу продажів, вирішувати спеціалізованими прикладними рішеннями BAS або іншими системами. До

складу BAS Бухгалтерії включено план рахунків бухгалтерського обліку, що відповідає Наказу Міністерства Фінансів України «Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку і Інструкції про його використання» від 30 листопада 1999 р. №291. Склад рахунків, організація аналітичного, валютного, кількісного обліку на рахунках відповідають вимогам законодавства щодо ведення бухгалтерського обліку та відображення даних у звітності. За необхідності користувачі можуть самостійно створювати додаткові субрахунки і розрізи аналітичного обліку.

Інші пропозиції, які надані в роботі, стосуються двох ділянок обліку поточних зобов'язань: обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками та обліку розрахунків з оплати праці. Інші ділянки, зокрема, облік короткострокових кредитів, розрахунків з учасниками, іншими кредиторами та доходів майбутніх періодів – мають незначну частку в документообігу в цілому та ведуться досить коректно. Облік розрахунків по податках і зборах та єдиному соціальному внеску також достатньо налагоджений та не потребує суттєвих коригувань.

В результаті проведеного дослідження розроблені шляхи гармонізації обліку в частині оплати праці, які полягають у наступному:

- з метою зближення вітчизняного і міжнародного стандартів «Виплати працівникам» доповнити НП(С)БО 26 визначенням поняття «виплати працівникам» (безпосереднє тлумачення назви положення) аналогічно п. 7 МСБО (IAS) 19;

- для приведення у відповідність з вимогами міжнародного стандарту МСБО (IAS) 19 національного НП(С) БО 26 сприяти застосуванню пільг у формі надання житла, автомобілів, безоплатних або субсидованих товарів (послуг), медичного обслуговування та ін. шляхом колективно-договірного регулювання, крім цього надавати можливість участі працівників у прибутках підприємства;

- з огляду на міжнародний досвід об'єднання виплат працівникам (до складу короткострокових виплат, крім зарплати входять внески на соціальне страхування) спростити вітчизняну облікову практику, яка передбачає

розмежування зобов'язань з виплат персоналу та соціальне страхування як окремі виплати, об'єднавши їх аналогічно МСБО (IAS) 19;

- з урахуванням усталеної практики міжнародний стандарт «Виплати працівникам» наводить обґрунтовану необхідність і порядок формування забезпечення на оплату відпусток працівникам. Тому з метою планування витрат та прогнозування перспективних факторів діяльності господарюючого суб'єкта доцільно рекомендувати підприємству створювати резерви на виплату відпусток працівникам, що повністю узгоджується з міжнародною практикою;

- для гармонізації з міжнародними стандартами обліку пропонується ввести до національного стандарту ілюстративні приклади щодо виплат працівникам за відповідними категоріями.

Ретельне вивчення обліку розрахунків з оплати праці на підприємстві ТОВ «СВД-3» дало змогу виявити проблеми обліку оплати праці, зокрема ручний спосіб ведення обліку, виплата заробітної плати через касу, а не на банківську картку та інші. Виходячи з цього, доцільно внести декілька пропозицій щодо можливих шляхів удосконалення обліку.

Детальніше ці рекомендації представлені в таблиці 3.1.

Досить важливим і необхідним напрямком удосконалення організації обліку праці і її оплати є введення зарплатного проекту на підприємстві. Зарплатний проект представляє собою згоду між банком й підприємством про виплату заробітної плати, премій й інших платежів співробітникам товариства на картки. Як відомо, заробітну плату можна виплачувати через установи банків з обов'язковою оплатою банківських послуг за рахунок роботодавців (ч. 4 ст. 24 Закону України «Про оплату праці»). Але потрібна особиста згода працівника у вигляді його письмової заяви. Далі видається наказ про впровадження зарплатного проекту, який підписує керівник підприємства. До наказу слід прикласти список працівників, які згодні отримувати заробітну плату таким чином.

Підприємство для здійснення деяких видів виплат (заробітної плати, пенсій, соціальної допомоги і т. д.) має право відкрити поточні рахунки

фізичним особам, склавши з банком договір про відкриття поточних рахунків на користь фізичних осіб.

Таблиця 3.1

Недоліки в обліку розрахунків з оплати праці ТОВ «СВД-3» шляхи їх вирішення

№ з/п	Недоліки в обліку розрахунків з оплати праці	Методи покращення обліку розрахунків з оплати праці
1	2	3
1	При аналізі річного фонду оплати праці помісячно було виявлено, що сума витрат на відпустки нерівномірна протягом року	Для того, щоб суми витрат, що йдуть на основну та на додаткову відпустку на підприємстві ТОВ «СВД-3», протягом року були рівномірними і не було помітних відхилень, потрібно запровадити в обліку окремий рахунок для забезпечення відпусток працівників. У плані рахунків бухгалтерського обліку передбачений окремий рахунок 472 «Резерв виплат відпусток», на кредиті якого можна обліковувати щомісячні відрахування в цей резерв бухгалтерією, а на дебеті – зняття з резерву коштів для нарахування відпусток працівникам у поточному місяці. Це забезпечить рівномірні протягом року суми витрат на основну та додаткові відпустки і збільшення сум відпускних. Контроль за формуванням і цільовим використанням резерву виплат відпусток доцільно покласти на головного бухгалтера
2	На підприємстві ТОВ «СВД-3» табель обліку робочого часу та інші первинні документи з обліку робочого часу заповнюються вручну	На підприємстві ТОВ «СВД-3» табель обліку робочого часу та інші первинні документи заповнюються в ручному режимі, що для обліку нарахування заробітної плати не є зручним, адже доводиться виконувати дуже багато розрахунків. Пропонується впровадити на підприємстві програму BAS Бухгалтерія, яка дозволить дуже суттєво спростити процес ведення обліку
3	Удосконалення калькуляційних статей витрат на оплату праці	Витрати на оплату праці є другими після матеріальних витрат за значимістю складником операційних витрат підприємства ТОВ «СВД-3». Значна частина цих витрат потребує досконалого обліку. Особливо великі завдання стоять перед управлінським обліком. Він повинен включати вирішення таких питань: вибір оптимальних систем та форм оплати праці; визначення витрат на оплату праці в структурі майбутніх контрактів; облік витрат на оплату праці за калькуляційними статтями та видами діяльності; облік витрат на оплату праці в розрізі матеріально відповідальних осіб зі складанням внутрішньої звітності. Для отримання необхідної інформації про структуру витрат на оплату праці, їх облік необхідно здійснювати за такими калькуляційними статтями: – основна заробітна плата працівників; – додаткова заробітна плата працівників. Також до зобов'язань працівників управлінської бухгалтерії слід включати вибір оптимальних форм та систем оплати праці.

1	2	3
4	Видача заробітної плати на підприємстві проводиться через касу. Це є досить незручно і в сучасних умовах застаріло	Потрібно запропонувати виплачувати заробітну плату працівникам підприємства за допомогою пластикових карток, адже розвиток електронної техніки дає змогу широко використовувати безготівкові розрахунки. Пластикові картки – це пластинка з нанесеною магнітною смугою або вмонтованою мікросхемою, яка містить ключ до спеціального карткового рахунка в банку. Картки для банківських автоматів – це різновид дебетових карток, які дають можливість власникові рахунка в банку одержувати готівкові кошти в межах їх залишку на рахунку через автоматичне обладнання, встановлене в банках, торгових залах, на вокзалах тощо. За наявності картки гроші можна одержати в будь-який час, у святкові чи вихідні дні. Отже, більш перспективною формою розрахунків по заробітній платі на ТОВ «СВД-3» є форма безготівкових розрахунків за допомогою пластикових карток.
5	На підприємстві використовується погодинна оплата праці, що не мотивує працівників	Для зацікавлення працівників результатами своєї діяльності необхідно запровадити використання погодинно-преміальної системи оплати праці, при якій, окрім основного заробітку, робітники отримують премію, що збільшує їх матеріальну зацікавленість у результатах своєї праці. За цією системою заробіток робітникам нараховується і за відпрацьований час, і за досягнення певних кількісних та якісних показників. Кількісними показниками можуть бути відпрацьований час, більша кількість проданого товару, а якісними – залучення нових клієнтів, відкриття нових торгових точок, рекламування продукції. Зміна форми оплати праці може стати дієвим механізмом розвитку економічних відносин на ТОВ «СВД-3»

Джерело: сформовано автором

У цьому договорі оговорюються умови відкриття й обслуговування картрахунків. Для цього фірма подає до банку такі документи:

- заяву про відкриття поточних рахунків на користь фізичних осіб;
- список фізичних осіб-працівників, для яких відкривають рахунок;
- копії документів, фізичних осіб, на підставі яких банк зможе ідентифікувати фізичних осіб (копія паспорту, довідка про присвоєння ідентифікаційного номеру).

Процедура перерахування заробітної плати на картки проста. Потрібно за кілька днів до виплати заробітної плати співробітниками надати до банку:

- платіжні доручення (на перерахування заробітної плати, комісійної винагороди, сплати податку на доходи й єдиного внеску). Але фінансові

установи приймають документи на виплату заробітної плати, лише коли підприємство одночасно подає документи на перерахування в бюджет утриманого податку із доходів або документального підтвердження його сплати раніше;

- відомість (реєстр) розподілу заробітної плати. Якщо типова форма не узгоджена, то банк пропонує свій варіант відомості. Відомість завіряється підписами керівника й бухгалтера підприємства.

Оскільки встановлена система віддаленого обслуговування (Клієнт - Банк), то вище описані документи подаються в електронному вигляді. Вже після залагодження організаційних питань, працівник банку перераховує потрібні суми грошових коштів на картки працівників підприємства. Згідно КЗпП при кожному перерахуванні грошових коштів на карту та з неї, роботодавець зобов'язаний повідомляти свого працівника про загальну суму заробітної плати, розмір утримань й підставах їх проведення, а також суму заробітної плати до виплати. Така процедура здійснюється шляхом надання працівнику розрахункового листа.

У разі зміни будь-яких даних про співробітника (наприклад, прізвища), його відмова від користування картою, а також звільнення співробітника підприємство повинно повідомити банк-емітент. Електронними платіжними картками можна не тільки розраховуватись з працівниками по оплаті праці, але й видавати аванси для відрядження.

Аналізуючи нарахування заробітної плати, вважаємо, що неможливо роботу деяких працівників оцінювати за погодинною системою оплати праці, адже необхідно зацікавлювати їх у підвищенні реалізації продукції. Саме тому підприємству потрібно дбати про удосконалення обліку заробітної плати та використання трудових ресурсів.

Слід пам'ятати, що облік праці й заробітної плати – один із найважливіших і складних ділянок роботи, що потребує точних та оперативних даних, у яких відбивається зміна чисельності робітників, витрати робочого часу, категорії робітників, виробничих витрат. Система оплати праці повинна забезпечувати

якість робочої сили та її відтворення, в основі чого лежать вартість життєвих благ і послуг, необхідних для нормального життя працівника та членів його сім'ї.

Належна побудова облікової політики з метою контролю за розрахунками з постачальниками і підрядниками, що виникає в результаті операцій з пов'язаними особами, особливо важлива в контексті податкового законодавства. Операції купівлі-продажу між пов'язаними особами мають бути обов'язково перевірені на предмет встановлення звичайної ціни з метою запобігання ухиляння від оподаткування. Таким чином, до наказу про організацію обліку та облікову політику ТОВ «СВД-3» пропонуємо включити наступні положення, які безпосередньо стосуються обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками:

- робочий план рахунків з деталізацією субрахунків та аналітичних рахунків до рахунку 63 (за видами постачальників, видами валюти розрахунків);
- реєстри аналітичного обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками;
- графік документообігу;
- терміни зберігання господарських договорів та іншої ділової документації з обліку заборгованості перед постачальниками і підрядниками;
- графік проведення інвентаризації та склад відповідної комісії;
- положення про ведення претензійно-позовної роботи;
- перелік пов'язаних осіб.

Основною причиною виникнення розрахункових операцій з постачальниками та підрядниками і, як наслідок, утворення зобов'язань, є укладення договорів, в яких зазначаються предмет, строк дії та ціна договору, відповідальність і зобов'язання сторін тощо. У цьому випадку утворюється юридичне зобов'язання, яке регулюється Цивільним кодексом України. Проте таке зобов'язання не відобразатиметься на рахунках бухгалтерського обліку і в балансі. Коли ж суб'єкти господарювання, що уклали договір, перейдуть до виконання взятих на себе обов'язків, то тоді ці зобов'язання реєструватимуть в

обліку. Таку ситуацію зумовлюють умови визнання зобов'язань в обліку, які визначені Національним Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення.

З метою узгодження правового й облікового законодавства юридичні зобов'язання перед постачальниками та підрядниками на ТОВ «СВД-3» слід відображати на субрахунку позабалансового обліку 042 «Непередбачені зобов'язання». У подальшому, в момент виконання зобов'язань за контрактом ту суму юридичних зобов'язань, які перетворились на реальні і почали відповідати критеріям визнання зобов'язань в бухгалтерському обліку, слід виключити із позабалансового субрахунку 042 «Непередбачені зобов'язання» та відобразити на рахунках бухгалтерського обліку й у балансі. Таке відображення зобов'язань підприємства забезпечить користувачів фінансової звітності обґрунтованою і правдивою інформацією про борги підприємства та його платоспроможність.

Як вже відзначалося, для обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками за одержані матеріальні цінності, виконані роботи і надані послуги Інструкцією про застосування Плану рахунків призначено рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» та субрахунки: 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками», 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками».

Для сучасних підприємств цієї інформації не вистачає для якісного планування діяльності організації, а саме терміни та умови погашення цієї заборгованості. Для полегшення ведення бухгалтерського обліку заборгованості перед постачальниками і підрядниками за конкретними договорами пропонуємо ввести у План рахунків додатковий позабалансовий рахунок 010 «Кредиторська заборгованість»: 0101 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, термін сплати якої ще не настав з вітчизняними постачальниками»; 0102 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, термін сплати якої ще не настав з іноземними постачальниками»; 0103 «Кредиторська заборгованість

за товари, роботи, послуги, прострочена з вітчизняними постачальниками»; 0104 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, прострочена з іноземними постачальниками».

Для ТОВ «СВД-3» такий поділ дає можливість одразу одержати дані про прострочену, відстрочену заборгованість перед постачальниками та підрядниками та заборгованість, термін сплати якої ще не настав. Інший варіант полягає у наступному: поділ доцільно робити, але на субрахунках другого порядку до рахунка 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»: 6311 «Заборгованість перед вітчизняними постачальниками та підрядниками, термін сплати якої ще не настав»; 6312 «Відстрочена заборгованість перед вітчизняними постачальниками та підрядниками»; 6313 «Прострочена заборгованість перед вітчизняними постачальниками та підрядниками». За допомогою цих субрахунків полегшується робота бухгалтера ТОВ «СВД-3», не потрібно аналізувати кожний договір та вибирати кредиторську заборгованість на 631 субрахунку.

Впровадження цих рахунків в облікову систему ТОВ сприятиме контролю за заборгованістю перед постачальниками і підрядниками, термінами її сплати, що дасть змогу більш доцільно планувати розрахунки з постачальниками та підрядниками. Щодо заборгованості за надані послуги, то її доцільно акумулювати на субрахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами».

У формі фінансової звітності № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», вважаємо доцільно показувати величину простроченої кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги. З цією метою, поряд з рядком 1615 «Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи послуги» пасиву балансу слід виділити рядок 1616 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги прострочена». Це посилить інформативність фінансової звітності підприємства.

3.2. Удосконалення аналізу та контролю поточних зобов'язань у взаємозв'язку з оптимізацією облікового процесу

Розглядаючи питання удосконалення аналізу та контролю поточних зобов'язань підприємства, також доцільно зосередитись на аналізі розрахунків з оплати праці та розрахунках з постачальниками і підрядчиками. Проблемами аналізу та контролю розрахунків з оплати праці в умовах сучасної економічної кризи є примусова відпустка працівників за власний рахунок, переведення працівників на неповний робочий день, звільнення працівників, затримка виплати заробітної плати, не проведення індексації заробітної плати та компенсацій за невикористані відпустки працівниками.

Внутрішньому контролю розрахунків з оплати праці притаманні свої специфічні проблеми, тому запропоновано наступні шляхи їх вирішення:

1. При відпустці працівника за власний рахунок більше, ніж 15 календарних днів, необхідно перевіряти таблиці обліку робочого часу, накази, що стосуються персоналу ТОВ «СВД-3», повідомляти про ці порушення адміністрацію та власників.

2. При переведенні працівників на неповний робочий день (0,5, 0,25 або 0,1 ставки окладу) необхідно ретельно перевіряти законність і доцільність таких дій, а також правильність складання первинних документів щодо переведення працівників на неповний робочий день (накази, таблиці обліку робочого часу, посадові оклади, колективний договір, положення про оплату праці тощо).

3. При звільненні працівників згідно з чинним законодавством внутрішній аудитор перевіряє первинні документи щодо звільнення працівників та правильність нарахування ЄСВ в зв'язку з таким звільненням, правильність розрахунку вихідної допомоги та компенсації за невикористану відпустку працівника.

4. При звільненні працівника в порушення чинного законодавства внутрішній аудитор доводить до відома власників та адміністрацію підприємства про незаконні з точки зору КЗпП звільнення працівників. при цьому також

перевіряє правильність усіх розрахунків, пов'язаних зі звільненням працівників підприємства.

5. При затримці виплати заробітної плати аудитору необхідно з'ясувати причини невиконання заробітної плати, попередити адміністрацію та власників про наслідки затримки таких виплат.

6. При не проведеній індексації заробітної плати внутрішньому аудитору потрібно довести до адміністрації та власників наслідки не проведення індексації заробітної плати працівників, можливі штрафні санкції на посадових осіб за порушення трудового законодавства, з'ясувати причини таких дій.

Далі запропоновано послідовність застосування контрольних процедур на підприємстві:

- перевірка наявності та дотримання умов Колективного договору, Положення про оплату праці, Положення про соціальний пакет;
- перевірка правильності документального оформлення виплат працівникам та несуперечність їх здійснення нормам чинного законодавства та положенням внутрішніх документів підприємства;
- перевірка відповідності бази нарахування оплати праці обсягам виконаних робіт при відрядній формі оплати праці та фактично відпрацьованим годинам при погодинній формі оплати праці;
- перевірка надання соціальних гарантій працівникам та їх облікове відображення;
- перевірка правильності обчислення сум відпускних та розміру компенсації за невикористану відпустку;
- перевірка правильності нарахування виплат допомоги з тимчасової непрацездатності із врахуванням страхового стажу працівника;
- перевірка правильності здійснення нарахувань та утримань податків та зборів із виплат працівникам та відповідно до виконавчих листів;
- встановлення правильності включення окремих виплат працівникам до собівартості продукції, робіт, послуг;
- перевірка законності та правильності облікового відображення

операцій з виплат працівникам;

- перевірка даних реєстрів синтетичного та аналітичного обліку операцій з виплат працівникам на відповідність;

- перевірка показників облікових реєстрів та бухгалтерської звітності на відповідність;

- встановлення правильності заповнення бухгалтерської звітності з оплати праці;

- проведення інвентаризації пасивів в частині зобов'язань з виплатами працівникам.

Нижче запропоновано наступну програму внутрішнього аудиту витрат на оплату праці (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Програма аудиту оплати праці в ТОВ «СВД-3»

Перелік аудиторських процедур	Виконавець	Індекс робочого документу	Примітки
1	2	3	4
Організація оплати праці на Підприємстві	Петрик В.В.	20.2.1	
Наявність колективного договору, Положення про оплату праці, Положення про преміювання та штатного розпису	Татарчук І.М.	21.1.1	
Планова та фактична чисельність працівників на Підприємстві	Татарчук І.М.	20.2.1	
Аналіз витрат на заробітну плату по видам нарахувань	Татарчук І.М.	30.1.4	
Правомірність виплат премій, винагород, заохочень, матеріальних допомог та інших виплат	Татарчук І.М.	20.20.1	
Перевірка правильності ведення обліку використання робочого часу	Петрик В.В.	20.2.1	
Порядок правильності нарахування допомоги по тимчасовій непрацездатності за рахунок Підприємства та за рахунок фонду соціального страхування	Татарчук І.М.	21.4	
Порядок правильності нарахування основної, додаткової, учбової відпустки працівникам Підприємства	Татарчук І.М.	21.2	
Порядок правильності проведення індексації заробітної плати на Підприємстві	Татарчук І.М.	21.5	
Перевірка своєчасності видачі заробітної плати працівників	Петрик В.В.	20.2.1	
Перевірка виплати заробітної плати натурою (продукти харчування та інше)	Татарчук І.М.	20.5.4	

Продовж. табл. 3.2

1	2	3	4
Бухгалтерський облік заробітної плати	Татарчук І.М.	21.5	
На яких бухгалтерських рахунках здійснюється облік заробітної плати	Татарчук І.М.	20.2.1	
Співставлення даних аналітичного та синтетичного обліку	Петрик В.В.	20.2	
Перевірка повноти та своєчасності нарахування та утримання ЄСВ	Татарчук І.М.	20.2	
Перевірка правомірності та своєчасності виплат за рахунок фонду соціального страхування (допомога до 3-х років, при народженні, на поховання та інші види виплат)	Татарчук І.М.	20.2.1	
Перевірка правильності визначення зобов'язань з ЄСВ у відповідному звіті	Татарчук І.М.	21.1.5	
Аудит обліку податку з доходів фізичних осіб (повнота та своєчасність нарахування та перерахування до бюджету)	Татарчук І.М.	22.20.1	
Аудит обліку розрахунків з працівниками по путівкам	Петрик В.В.	20.2	
Аудит обліку розрахунків з працівниками по виданим позикам (правомірність та погашення позики)	Татарчук І.М.	20.2	
Підтвердження даних балансу ф. 1: витрат на оплату праці та єдиного соціального внеску	Татарчук І.М.	20.1.1	
Податковий облік заробітної плати	Петрик В.В.	20.1.2	
Правомірність віднесення до складу витрат виплат на оплату праці	Татарчук І.М.	20.1.2	

Джерело: сформовано автором

Результативна стадія передбачає аналіз причин відхилень, розробку методики усунення виявлених порушень та нівелювання їх впливу на господарську діяльність підприємства та на процес забезпечення виплат персоналу, вжиття адміністративних мір відносно винуватців відповідно до їх службових інструкцій.

На інспекційній стадії внутрішньогосподарського контролю виплат персоналу уповноважена особа здійснює перевірку ходу виконання прийнятих рішень, реалізації розроблених заходів на результативній стадії.

При аналізі та контролі розрахунків з постачальниками і підрядниками можна застосувати наступний макет внутрішнього стандарту перевірки «Аудит розрахунків із постачальниками і підрядниками», що включає наступні

елементи:

1) Бланк-таблиця «Ризикозабезпечуючі фактори, які виникають при аудиті розрахунків із постачальниками і підрядниками. В ній відображається взаємозв'язок конкретних факторів ризиків конкретного клієнта із конкретними тестами програми проведення процедур перевірки за суттєвістю. Аудитор на підставі свого професійного судження, досвіду роботи із даним клієнтом і т. п. визначає величину кожного ризику за градацією «високий-середній-низький» і визначає код процедур перевірки, які дозволяють знизити ризики до максимально низького рівня.

2) Програма проведення аналітичних і інших процедур перевірки за суттєвістю полягає із наступних розділів:

1. Аналітичні процедури:

- вивчити положення облікової політики з обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками;

- вивчити і описати існуючу систему бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю при відображенні операцій, пов'язаних з розрахунками з постачальниками і підрядниками (вивчити кореспонденції рахунків, застосування реєстрів обліку, порядок проведення інвентаризації, відповідальних осіб, документообігу і т. д.);

- вивчити розшифрування статті «Кредиторська заборгованість за реалізовану продукцію, товари, послуги» бухгалтерського балансу по залишкам на кінець звітної періоду в розрізі аналітичних одиниць обліку і оборотам за звітний період з деталізацією по тимчасовим періодам, з метою визначення сукупностей, що перевіряються, елементів вибірки і методів перевірки і т. д.

2. Повнота / точність:

- визначити кількість об'єктів розрахунків із постачальниками і підрядниками, які реально існують, з'ясувати на якій підставі виникла кредиторська заборгованість і переконатися, що ця заборгованість відображена в бухгалтерському обліку;

- зіставити дані відділу розрахунків із даними бухгалтерського обліку в

частини обороту рахунків 63 «Розрахунки із постачальниками і підрядниками» по аналітиці;

- переконатися, що в складі операцій з розрахунку з постачальниками і підрядниками операції, що відбулися протягом звітного періоду; вивчити операції з розрахунків з постачальниками і підрядниками звітного періоду на предмет їх віднесення до попереднього звітного періоду і операції після звітної дати – на предмет їх віднесення до звітного періоду;

- переконатися, що підприємством проведена інвентаризація відповідно з прийнятою обліковою політикою і чинним законодавством і т. д.

3. Наявність:

- перевірити реальність наявності заборгованості за розрахунками із постачальниками і підрядниками, згідно даним бухгалтерського обліку;

- переконатися в тому, що при обліку розрахунків із постачальниками і підрядниками, застосовуються первинні документи, встановлені альбомом уніфікованих форм;

- переконатися, що усі записи в бухгалтерських регістрах зроблені на підставі виправдувальних і первинних документів, оформлених відповідно з вимогами нормативних документів;

- переконатися, що операції з розрахунків із постачальниками і підрядниками своєчасно відображаються в бухгалтерському обліку, відповідно із первинними документами і умовами договорів;

3) робочі документи аудитора, що являють собою взаємопов'язані таблиці, які дозволяють відобразити результати проведених аудиторських процедур:

РД-КЗ-1 «Положення облікової політики підприємства щодо обліку розрахунків із постачальниками і підрядниками»;

РД-КЗ-2 «Розшифрування статті «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги»;

РД-КЗ-3 «Вибірка сум (за кредитовим оборотом рахунку 63)»;

РД-КЗ-4 «Вибірка сум (за дебетовим оборотом рахунку 63)»;

4) бланк-таблиця «Висновки по завершенню аудиторської перевірки розділу «Розрахунки із постачальниками і підрядниками», відображає результати проведеної перевірки.

Усі процедури перевірки відповідають нормам законодавства і мають посилення на нормативні акти, що дозволить навіть початківцю аудитору легко здійснити перевірку і висловити думку про достовірність бухгалтерської (фінансової) звітності в частини обліку розрахунків із постачальниками і підрядниками і її відповідності чинному законодавству.

Таким чином, запропонований стандарт істотно підвищує ефективність проведення аудиторської перевірки розрахунків із постачальниками і підрядниками клієнта, оскільки дозволяє:

1) врахувати наявні ризики і проблемні галузі в обліку розрахунків із постачальниками і підрядниками, для того щоб під час перевірки знизити їх до прийнятно низького рівня;

2) вивчити прийняту клієнтом облікову політику в цілях як бухгалтерського, так і податкового обліку розрахунків із постачальниками і підрядниками, що дозволить оцінити її ефективність;

3) сконцентрувати увагу на найбільш значущих операціях з розрахунків з постачальниками і підрядниками, використовуючи вибірковий метод дослідження;

4) оптимізувати витрати часу на проведення перевірки завдяки чіткій системі оформлення її результатів.

Також з метою усунення недоліків системи внутрішнього аудиту кредиторської заборгованості пропонується: санкціонування керівництвом підприємства здійснення окремих господарських операцій, які не є характерними та типовими для підприємства, та контроль за правильним відображенням їх у первинному обліку; посилення аналітики до рахунку 63, 68 оскільки розрахунки, які обліковуються на даних рахунках, стосуються різних господарських процесів; підвищення кваліфікації працівників бухгалтерії шляхом залучення їх до участі в семінарах, забезпечення нормативно-правовою,

методичною літературою; дотримання у встановленому порядку проведення інвентаризації кредиторської заборгованості; підвищення рівня формальної перевірки документів під час їх обробки, адже під час проведення аудиту зустрічалися випадки відсутності певних реквізитів на документах, що було пояснено неуважністю працівників.

ВИСНОВКИ

Кожен суб'єкт господарювання у своїй діяльності використовує зобов'язання, що підтверджує важливість їх грамотного обліку, аналізу та контролю. Не зважаючи на значущість цієї теми і багатогранність поняття, існують різні погляди на сутність поняття «зобов'язання». Частина науковців розглядає їх з юридичної сторони виникнення, інша частина – трактує як заборгованість підприємства, представники третього напрямку приводять визначення до переліку їх видів. Узагальнивши інформацію про підходи до сутності зобов'язань підприємства та саме поточних зобов'язань, можна стверджувати, що існує необхідність уточнення їх соціально-економічної і обліково-аналітичної природи.

Встановили, що через суттєвий вплив поточних зобов'язань на господарську діяльність суб'єктів господарювання та з метою ефективного управління ними, необхідно поділяти поточні зобов'язання за такими критеріями: термін погашення; суб'єкт зобов'язання; виконання умов погашення; наслідки за несвоєчасне погашення; місце виникнення; вид діяльності; підстава виникнення; співвідношення прав і обов'язків; складність погашення; спосіб погашення. Такий поділ забезпечить обліковий персонал і відповідно менеджерів різносторонньою інформацією про поточні борги підприємства та дозволить приймати своєчасні та обґрунтовані управлінські рішення.

Виявили, що українська нормативна база з бухгалтерського обліку поточних зобов'язань загалом відповідає МСФЗ та МСБО. Проте, у міжнародних стандартах обліку не чітко сформульовані положення щодо оцінки поточних зобов'язань за їх видами, за якою вони мають оцінюватися з метою відображення у звіті про фінансовий стан. Оскільки МСФЗ є узагальненням світової практики і вони регулюють лише концептуальні засади обліку і мають рекомендаційний характер, то це не є суттєвим їх недоліком. Щодо НП(С)БО, то в них мають детально прописуватися всі аспекти обліку

поточних зобов'язань, їх визнання, оцінка, відображення у звітності.

Нормативно-правове забезпечення обліку та аудиту зобов'язань складається із низки законодавчих та нормативних актів, основними із яких є: Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» та НП(С)БО 11 «Зобов'язання». Організація обліку зобов'язань дозволяє виділити наступні етапи: етап первинного обліку (зобов'язання оцінюються, відбувається організація їх документального оформлення), етап поточного обліку (відбувається бухгалтерська обробка первинних документів та їх реєстрація у облікових регістрах) та етап підсумкового обліку (формування Головної книги, фінансової, податкової та статистичної звітності з обліку зобов'язань). Для обліку поточних зобов'язань передбачені рахунки класу 6 «Поточні зобов'язання».

Встановили, що до основних завдань аналізу та контролю зобов'язань можна віднести: перевірку достовірності залишків по видам зобов'язань; додержання фінансово-розрахункової дисципліни і її вплив на платоспроможність підприємства; реальність кожного виду зобов'язань, особливо прострочених; правильність віднесення розрахунків за банківськими кредитами до довгострокової і поточної заборгованостей, встановлення базової форми розрахунків з постачальниками та підрядниками тощо.

Дослідження організації обліку, аналізу та контролю зобов'язань проведено на матеріалах ТОВ «СВД-3», основними напрямками діяльності якого є надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна; діяльність у сфері бухгалтерського обліку й аудиту; консультування з питань оподаткування; консультування з питань комерційної діяльності й керування; неспеціалізована оптова торгівля; складське господарство. Загалом ситуація на підприємстві стабільна, спостерігається збільшення майна, власного капіталу, зростають фінансові результати. Підприємство є ліквідним (окрім термінової ліквідності), фінансово стійким, рентабельним, спостерігається його достатня ділова активність.

ТОВ «СВД-3» є малим підприємством, знаходиться на спрощеній системі

оподаткування і є платником єдиного податку 3 групи (платник ПДВ). На підприємстві за останні три роки облік довгострокових зобов'язань не ведеться через відсутність останніх. При обліку поточних зобов'язань використовують наступну документацію: кредитний договір, довідки-розрахунки бухгалтерії, банківські виписки (для обліку короткострокового кредиту), накладна, товарно-транспортна накладна, акти прийнятих робіт і послуг, податкова накладна (для обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками), податкова накладна, відомості розрахунків, бухгалтерські довідки (для обліку розрахунків по податках і зборах), розрахунок (для обліку розрахунків з єдиного соціального внеску), таблиць обліку робочого часу, відомість нарахувань і утримань, маршрутний лист (для обліку розрахунків з оплати праці), відомість розрахунків з учасниками і іншими кредиторами (для обліку розрахунків з учасниками і іншими кредиторами) і бухгалтерська довідка або платіжне доручення (для обліку розрахунків доходів майбутніх періодів). Далі інформація зводиться у Відомості, шахову відомість, оборотно-сальдову відомість, Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва та відповідні форми податкової звітності.

При обліку поточних зобов'язань підприємством використовуються наступні рахунки бухгалтерського обліку: 60 «Короткострокові позики», 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», 64 «Розрахунки за податками і платежами», 65 «Розрахунки зі страхування», 66 «Розрахунки за виплатами працівникам», 67 «Розрахунки з учасниками», 68 «Розрахунки за іншими операціями» та 69 «Доход майбутніх періодів». Не зважаючи на значну кількість неавтоматизованих операцій з обліку зобов'язань, в цілому облік організовано на високому рівні і він відповідає вимогам законодавчих і нормативних актів.

ТОВ «СВД-3» не належить до підприємств, які зобов'язані проводити щорічний обов'язковий аудит та не користується послугами аудиторських фірм. Дослідження правильності ведення обліку зобов'язань на підприємстві виявили, що помилки та порушення несуттєві та не впливають на фінансову звітність підприємства.

Запропоновано для покращення ведення обліку зобов'язань на

підприємстві: замінити бухгалтерську програму ведення обліку для зниження частки ручних операцій, запровадити в обліку окремий рахунок для забезпечення відпусток, удосконалити калькуляційні статті витрат на оплату праці, виплачувати заробітну плату на пластикові картки, змінити погодинну оплату праці на погодинно-преміальну, розширити робочий план рахунків, деталізувавши рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» тощо.

Для удосконалення аналізу та контролю зобов'язань на підприємстві доцільно: зосередити увагу на питаннях відпусток працівників за власний рахунок, переведення працівників на неповний робочий день, затримки у виплаті заробітної плати, не проведення індексацій тощо. Запропонована також програма внутрішнього аудиту витрат на оплату праці та макет внутрішнього стандарту перевірки розрахунків з постачальниками і підрядниками, які дозволять підвищити ефективність аудиту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абалмасова Н. С., Терещенко В. С. Удосконалення бухгалтерського обліку поточних зобов'язань в Україні на підставі міжнародного досвіду. URL : http://www.rusnauka.com/11_EISN_2010/Economics/64247.doc.htm (дата звернення: 09.03.2023).
2. Баффет М., Кларк Д. Як знайти ідеальну для інвестора компанію. Попуррі, 2009. 79 с.
3. Бойко О. Специфіка податкових систем України і країн Європейського Союзу та їх порівняльний аналіз. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 4(49). С. 322-328.
4. Бурлан С. А., Руденко Н. О. Організація і методика аудиту. Миколаїв, 2017. 184 с.
5. Бутинець Т. А., Чижевська Л. В., Береза С. Л. Бухгалтерський облік : навч. пос. Житомир : ЖІТІ, 2000. 672 с.
6. Бухгалтерський фінансовий облік [Текст] : підруч. для студ. спеціальності «Облік і аудит» вищ. навч. закл.; за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. 7-ме вид., доп. і перероб. Житомир : ПП «Рута», 2006. 832 с.
7. Верига Ю. А. Бухгалтерський облік : навч. посіб. К : 2019. 520 с.
8. Винниченко Н. В., Федяй А. Ю. Аналітичні процедури для отримання аудиторських доказів. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. URL : http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2019/15.pdf (дата звернення: 29.04.2023).
9. Волинець О. О. Деякі проблеми класифікації зобов'язань підприємств ресторанного господарства. URL : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/2760/1/50.pdf> (дата звернення: 09.03.2023).
10. Гевлич Л. Л., Катранжи Л. І. Особливості підходів до визначення сутності поняття «поточні зобов'язання» та їх класифікації. *Фінанси, учет, банки*. 2017. Вип. 1. С. 70-78.

11. Генераленко К. Д. Особливості обліку поточних зобов'язань. *Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки: матеріали III щорічної Всеукр. наук.-практ. конф.*, 18 квітня 2013 р. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. С. 103-108.
12. Герасимович А. М. Попроцесний внутрішньогосподарський контроль в системі управління операційною діяльністю підприємства. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит: проблеми теорії, методології, організації*. 2016. Вип. 1. С. 23-30.
13. Голов С. Ф. Управлінський облік : підручник. Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 534 с.
14. Господарський кодекс України від 16.01.2003 №436-IV. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 03.03.2023).
15. Житна І. П., Садовнікова О. А. Сучасні технології удосконалення системи автоматизації обліку та управління виробництвом. *Управління розвитком*. 2010. № 3. С. 126-128.
16. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 / Міністерство фінансів України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 03.03.2023).
17. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21 грудня 2017 року № 2258-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 11.04.2023).
18. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996, із змінами та доповненнями. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 05.03.2023).
19. Закон України «Про платіжні послуги» від 30 червня 2021 року № 1591-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#n657> (дата звернення: 11.04.2023).
20. Закон України «Про цінні папери і фондовий ринок» від 23.02.2006 р. № 3480-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. С. 268.

21. Зобов'язання : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 від 31.01.2000 №20 / Міністерство фінансів України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> (дата звернення: 03.03.2023).
22. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Мінфіну України від 30.11.99 р. № 291 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 18.04.2023).
23. Кесарчук Г. С., Мошак І. В. Поточні зобов'язання: економічна суть, класифікація та їх оцінка. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія : Економіка. 2016. Вип. 1(2). С. 401-405.
24. Кіндрацька Л. М. Фінансовий та управлінський облік у банках : підручник. К. : КНЕУ, 2008. 816 с.
25. Козлова М. О. Оцінка зобов'язань в бухгалтерському обліку. *Вісник ЖДТУ. Економічні науки*. 2003. № 4 (26). С. 121-131.
26. Корінько М. Д., Кушнір Є. О. Аудит довгострокових та короткострокових зобов'язань. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. Серія : Економічні науки. 2017. № 1. С. 26-30.
27. Кривцова Т. О. Удосконалення аудиту зобов'язань підприємств. *БІЗНЕСІНФОРМ*. 2019. № 6. С. 201-209.
28. Крупка Я. Д., Задорожний З. В., Гудзь Н. В. Фінансовий облік : підруч. 4-те вид. [доп. і перероб.]. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 451 с.
29. Кузьмінський Ю. А. Автоматизація оперативного обліку та контролю міжнародних економічних операцій : [монографія]. К. : КНЕУ, 2001. 268 с.
30. Купалова Г., Матвієнко Т. Нормативно-правове забезпечення обліку та аудиту виконання зобов'язань за податками і зборами в умовах фінансово-економічної кризи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Економіка. 2010. Вип. 118. С. 31-34.
31. Лазаришина І. Д. Методологія та організація економічного аналізу : [монографія]. Рівне : УДУВГП, 2004. 112 с.

32. Лега О. В. Облік розрахунків за податками та платежами : систематизація поглядів. *Інфраструктура ринку*. 2021. Випуск 54. С. 259-266.
33. Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий аналіз : Навч. посіб. К. : «Хай Тек Прес», 2008. 336 с.
34. Матвієнко Т. О. Проблеми бухгалтерського обліку зобов'язань за податками і зборами. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 2. С. 234-240.
35. Миронова Ю. Ю., Бацман Ю. М., Яценко В. В. Підходи щодо сутності, класифікації та оцінки поточних зобов'язань у системі бухгалтерського обліку підприємства. *Вісник Одеського національного університету*. Серія : Економіка. 2016. Т. 21, Вип. 5. С. 201-205.
36. Михайлишин Н. П. Сутність зобов'язань та їх класифікація : економічний та правовий аспекти. *Економіка: реалії часу : наук. журн. Одеського нац. політехн. ун-ту*. 2012. № 2 (3). С. 130-135.
37. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» від 01.01.2012 р. № 929_05; за редакцією 01.01.2012 р. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_051 (дата звернення: 09.04.2023).
38. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. URL : <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-audit> (дата звернення: 11.04.2023).
39. Мних Є. В., Барабаш Н. С. Фінансовий аналіз : підручник. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 536 с.
40. МСФЗ (IAS) 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки». URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_020#Text (дата звернення: 03.03.2023).
41. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL : <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 14.05.2023).
42. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11

«Зобов'язання», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. №20, зі змінами та доповненнями. URL : <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 11.05.2023).

43. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 30.11.2001 р. № 559. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text> (дата звернення: 20.04.2023).

44. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.07.2000 р. № 181. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00#Text> (дата звернення: 20.04.2023).

45. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 10.08.2000 р. № 193. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text> (дата звернення: 20.04.2023).

46. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.10.2003 р. № 601. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03#Text> (дата звернення: 18.04.2023).

47. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 34 «Платіж на основі акцій», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 30.12.2008 р. № 1577. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0057-09#Text> (дата звернення: 20.04.2023).

48. Орлов І. В. Бухгалтерський облік і контроль зобов'язань суб'єктів господарювання : теорія і методологія : монографія; Житомир. держ. технол. ун-т. Житомир : ЖДТУ, 2010. 400 с.

49. Орлов І. В. Система зобов'язань у праві та бухгалтерському обліку : порівняльний аспект. *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського*. 2010. № 4 (48). С. 371-377.

50. Пархоменко В. М. Вдосконалення бухгалтерського обліку – складова економічного зростання. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит : проблеми теорії, методології, організації*. 2015. № 2. С. 130-135.

51. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text> (дата звернення: 20.04.2023).

52. Податковий кодекс України від 02.10.2010 №2755-VI, зі змінами та доповненнями. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 11.04.2023).

53. Подмешальська Ю. В., Корнієнко Д. В. Облік розрахунків з постачальниками за видами економічної діяльності. *Агросвіт*. 2021. № 24. С. 58-64.

54. Пономаренко О. Г. Дискусійні аспекти обліку зобов'язань за кредитами банків. *Економіка та держава*. 2019. № 7. С. 50-54.

55. Про Примітки до річної фінансової звітності: наказ МФУ № 302 від 29.11.2000. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0904-00#Text> (дата звернення: 11.06.2023).

56. Пушкар М. С., Щирба М. Т. Теорія і практика формування облікової політики [Текст] : монографія. Тернопіль : Карт-бланш, 2010. 260 с.

57. Расенко В. М. Особливості класифікації зобов'язань підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. Вип. 2 (45). С. 163-170.

58. Рудницький В. С., Стеців І. І., Стеців Р. І. Організація обліку, контролю та аналізу : навчально-наочний посібник. Львів : В-во ЛКА, 2010. 316 с.

59. Самохвал Н. П. Місце поточних зобов'язань в системі бухгалтерського обліку підприємства. *Економіка та держава*. 2011. № 9. С. 53-57.

60. Сафарова А. Методика аудиту поточних зобов'язань. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*.

2015. №1. С. 59-64.

61. Спіцина Н. В., Кравцова С. В. Зобов'язання : сутність, класифікація, облік. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2020. № 2 (113). С. 228-233.

62. Суліменко Л. А., Киян А. В., Вітер С. А Облік і аналіз розрахунків з оплати праці. *Інфраструктура ринку*. 2018. Випуск 18. С. 395-404.

63. Сусіденко В. Т. Інформаційні системи і технології в обліку. Київ, 2016. 224 с.

64. Теловата М. Т., Пантелеєв В. П., Безверхий К. В., Григоревська О. О., Ковач С. І., Юрченко О. А. Облік і звітність в оподаткуванні: навч. посіб. К. : НАСОА, 2019. 506 с.

65. Тесленко Т. І. Облік і аналіз поточних зобов'язань. Дис. канд. екон. наук. Київ. 2009. 259 с.

66. Травінська С. І. Класифікація поточних зобов'язань в законодавстві та бухгалтерському обліку. URL : http://bukuniver.edu.ua/Applications/zbirnik/n6/31_Klas.pdf 37 (дата звернення: 11.06.2023).

67. Травінська С. І. Сутність категорії «поточні зобов'язання» в бухгалтерському обліку молокопереробного підприємства. *Інвестиції : практика та досвід*. 2013. Вип. 21. С. 100-105.

68. Фінансовий контроль : міжнародний досвід : науково-практичне видання / за ред. проф. Г. М. Азаренкової. Київ : УБС НБУ, 2013. 429 с.

69. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV, зі змінами та доповненнями. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 11.04.2023).

70. Шапошнікова О., Філіна Н. Взаємозв'язок розрахунків і зобов'язань в обліку. URL : http://www.rusnauka.com/1_ENXXI_2013/Economics/7_137329.doc.htm (дата звернення: 09.03.2023).

71. Шара Є. Ю., Соколовська-Гонтаренко І. Є. Фінансовий облік II : навч. посібник. Київ, 2016. 336 с.

72. Шахієва І. П. Облік поточних зобов'язань : проблеми та шляхи їх

вирішення. *Студентський вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2018. №1(9). С. 138-141.

73. Шевчук С. І. Особливості організації бухгалтерського обліку зобов'язань на підприємстві. *Формування ринкових відносин в Україні* : зб. наук. пр. 2009. Вип. 2 (93). С. 43-46.

74. Яценко В. М. Організація обліку : навч. посіб. Черкаси, 2019. 159 с.

ДОДАТКИ